

Souhrnná zpráva o plnění
„Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti mužů a žen“

1. Prosazování principu rovnosti mužů a žen jako součást politiky vlády

Hlavní překážkou prosazování principu rovného zacházení je stále **nízká úroveň obecného povědomí a senzitivita veřejnosti** k předmětné problematice, která obvykle není považována za skutečný problém, resp. prioritu ve společnosti. I když během posledních několika let došlo k posunu zejména v oblasti vybudování základního formálně právního rámce, problémem zůstává, že právně zakotvená práva se plně nerealizují v každodenní praxi. Zákonným zákazem diskriminace lze regulovat pouze chování jednotlivců navenek, nikoli však jejich vnitřní postoje a názory.

Je zřejmé, že dosažení trvalých společenských změn je procesem dlouhodobým, který nevyžaduje pouze dílčí změny ale i změny strukturální. Bude se jednat zvláště o přehodnocení a změnu obsahů mužských a ženských (genderových) rolí, odstraňování kulturních a sociálních stereotypů a předsudků. **Vzdělávání a osvěta a zvyšování obecného povědomí** o problematice rovných příležitostí mužů a žen je proto klíčovým předpokladem k dosažení trvalých změn ve společnosti.

Z výsledků dosavadní praxe však jednoznačně vyplývá, že účinné a důsledné prosazování principu rovných příležitostí mužů a žen do praktické politiky vyžaduje zavedení, případně rozšíření příslušných vzdělávacích a osvětových aktivit, především uvnitř ministerstev a ostatních orgánů veřejné správy. V dubnu 2001 byl vládou schválen Systém vzdělávání pracovníků ve veřejné správě. Součástí systému jsou vzdělávací programy, které zahrnují vzdělávání o lidských právech včetně problematiky rovnosti mužů a žen. Realizací programů je pověřen Institut pro místní správu. **Institut státní správy** při Úřadu vlády by měl v nejbližších měsících tohoto roku stanovit a vymezit obsah a rozsah tématického okruhu vzdělávání v oblasti lidských práv a uplatňování principu rovných příležitostí pro muže ženy (konkrétní vzdělávací programy a moduly vzdělávání zaměstnanců státní správy bude nutné předložit do července 2002 k akreditacím).

Z porovnání s minulými roky je zřejmé, že se pomalu daří probouzet aktivitu i těch resortů, které až do současnosti zůstávaly vůči dané problematice pasivní až resistantní. Zásadními impulsy byla zejména povinnost zpracovat resortní plány pro prosazování genderové rovnosti, vytvořit specializované pracovní místo pro agendu rovných příležitostí a jmenovat odpovědné zástupce z vybraných resortů do nově zřízené Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů. Přestože přístup některých resortů zůstává spíše formální ve snaze vyhovět pouze povinností kladeným vládním usnesením, k posunu dochází v tom smyslu, že problematika rovnosti již přestává být vnímána izolovaně pouze v kontextu tradičních oblastí jako je zaměstnanost a trh práce, nýbrž jako **integrální součást všech oblastí vládní politiky**. Aktivní resorty z minulých let v započatém trendu pokračují.

Sdělovací prostředky obecně hrají klíčovou roli při vytváření obrazu o světě, společnosti i identitě jejích jednotlivců. Mediální obraz žen a mužů ve společnosti a **medializace otázky rovných příležitostí mezi pohlavími** proto představuje důležitý indikátor dosažení širších společenských změn. Zvýšená osvětová a informační aktivita přilákala zájem médií, zatím je však zřejmé, že širší veřejný zájem se ještě plně podnítit nepodařilo. V některých ohledech lze označit působení médií dokonce kontraproduktivně až desinformačně. Media často rozšiřují a reprodukují negativní a zkreslující obraz žen. Jednotlivé resorty by proto měly v rámci své mediální politiky také poskytovat vyvážený a nestereotypní obraz žen a mužů a jejich přínos pro společnost. I když medializace principu rovného zacházení nelze považovat za uspokojivou, nelze přehlédnout řadu pozitivních kroků pro rozšíření osvětové činnosti v této oblasti.

Zvýšená pozornost byla v letošním roce věnována problematice **domácího násilí a jeho nepřijatelnosti**. Byla uskutečněna mediální kampaň Ministerstva vnitra, včetně otevření internetové stránky věnované problematice domácího násilí a uspořádání doprovodné tiskové konference k presentaci této stránky. Ministerstvo vnitra se ve svých periodikách zabývalo speciálními tématy jako je domácí násilí na ženách, prostituce a ochrana žen před obchodováním za účelem prostituce a vydalo Bulletin k domácímu násilí, který byl začátkem roku 2002 distribuován do Policie ČR, spolupracujícím organizacím, managerům prevence kriminality a preventivně informačním skupinám při jednotlivých policejních útvarech.

Postavení **žen v armádě** se pravidelně věnují periodika vydávaná v resortu Ministerstva obrany. Publikace řady populárně naučných článků v denním tisku, ale i v odborných časopisech rovněž napomáhají k podněcování zájmu o danou problematiku.

Ke zvýšení úrovně obecného povědomí o významu principu rovnosti mužů a žen a nežádoucích důsledcích projevů diskriminace na základě příslušnosti k pohlaví přispěli svými postoji i někteří členové vlády, zejména ministr práce a sociálních věcí a ministr obrany. V rámci zahájení **veřejné diskuse** o problematice rovných příležitostí, která si klade za cíl především zvýšení veřejné informovanosti o podstatě rovnosti mužů a žen, se uskutečnila v červenci 2001 tisková konference ministra práce a sociálních věcí o rovnosti mužů a žen. Tisková konference si získala poměrně vysoký zájem sdělovacích prostředků. Dalšími aktivitami, kterými MPSV přispělo k medializaci problematiky, bylo pořádání seminářů (workshopů) a kulatých stolů zaměřených na obecné i specifické okruhy spojené s touto tematikou, vydávání a relativně široká distribuce publikací a četná přednášková činnost. V dubnu 2001 MPSV zřídilo na svých internetových stránkách (www.mpsv.cz) novou rubriku „Rovné příležitosti mužů a žen“. Pro kvalitní a cílené informování veřejnosti je nezbytné mít k dispozici údaje o názorech veřejnosti na rovnost mužů a žen. MPSV proto zadalo po výběrovém řízení formou grantu **sociologický výzkum na zjištění postojů občanů České republiky v oblasti genderových vztahů**. Zpracováním výzkumu byla pověřena agentura Taylor Nelson Sofres Factum, která výzkum uskutečnila koncem března 2002. Očekávané výstupy budou k dispozici ve II. čtvrtletí 2002.

Pokud jde o uplatnění **principu rovnosti mužů a žen v přístupu k rozhodovacím pozicím** ve vládních orgánech, v ministerstvech a v jimi řízených správních úřadech a institucích, pak se situace za posledních 5 let téměř nezměnila.

Ženy jsou v nejvyšších funkcích exekutivních orgánů zastoupeny minimálně, směrem k nižším funkcím se jejich zastoupení zvyšuje (viz část IIIa. - příloha č.1). Podíl žen zapojených v politických, veřejných a řídicích funkcích je vyšší zejména na komunální úrovni. Angažovanost žen se projevuje spíše v orientaci na praktické oblasti, nikoli na oblast „vysoké“ politiky. Vypovídajícím signálem o postavení žen a mužů v ČR je též **nulové zastoupení žen jak mezi členy vlády, tak mezi hejtmany**.

Většina resortů hodnotí zastoupení mužů a žen jako vyvážené s mírně se zlepšujícími tendencemi. Shodně rovněž uvádějí, že obsazování vedoucích funkcí je prováděno na základě plnění kvalifikačních požadavků a zejména hledisek odbornosti a schopnosti zastávat požadovanou funkci. Jedním z možných důvodů pro nižší zastoupení žen ve vedoucích funkcích se uvádí i nízký zájem žen především o funkce ředitelů resortních institucí, který se projevuje nízkým počtem žen, které se hlásí do výběrových řízení.

Obecnou metodou eliminace těchto (i jiných) nerovností, doporučovanou ze strany mezinárodních organizací, je **přijímat mimořádná dočasná opatření**, jejichž cílem je vyrovnávat výrazné disproporce v zastoupení žen nebo mužů v účasti na rozhodujících společenských aktivitách (tzv. pozitivní opatření). Usnesením vlády č. 310 ze dne 2. dubna 2001 a podle opatření 1.7. Priorit bylo všem členům vlády uloženo dbát při přípravě právních předpisů na zařazení těchto institutů. Z podkladů předložených jednotlivými resorty ke zpracování souhrnné zprávy je zřejmé, že **většina z nich dostatečně nepochopila zadaný úkol a při jeho plnění se odvolávala na prosazování obecných principů nediskriminace**.

Nejdůležitějším právním předpisem, který reflektoval výše uvedené úkoly je návrh novely zákona **o zaměstnanosti**, jejímž účelem je harmonizace právních norem na úseku zaměstnanosti s právem ES. V rámci této „euronovely“ bylo zařazeno nové znění ustanovení vymezující prostředky, kterými je zabezpečována státní politika zaměstnanosti. Výčet prostředků byl rozšířen o opatření na podporu a dosažení rovného zacházení s muži a ženami, občany se změněnou pracovní schopností a s dalšími skupinami občanů, kteří mají ztížené postavení na trhu práce, pokud jde o přístup k zaměstnání, rekvalifikaci, přípravě k práci a ke specializovaným kurzům. Návrh byl schválen Poslaneckou sněmovnou ČR a 26. dubna 2002 i Senátem, účinnost uvedeného ustanovení je navrhována dnem vyhlášení.

Spolupráce exekutivy s nevládními organizacemi zabývajícími se postavením žen a rovností mužů a žen je na poměrně dobré úrovni, nicméně intenzita spolupráce jednotlivých resortů se liší. K navazování vzájemných informačních vazeb dochází jen ve společných oblastech zájmů, resp. problémů spadajících do věcné působnosti příslušných resortů. Resorty vesměs pokračují v prohlubování již započaté spolupráce v předchozích letech. Podle jejich vyjádření nejintenzivnější vazby mají s organizacemi, které plní specifická poslání v oblastech veřejného zájmu, např. při ochraně žen před násilím, při poskytování péče o osamělé matky s dětmi, obchod s lidmi. Resorty rovněž hojně spolupracují s těmito organizacemi při zajišťování vzdělávání svých zaměstnanců v oblasti rovných příležitostí pro muže a ženy. Objevují se případy založené na hlubší spolupráci jako je příprava a realizace seminářů např. společná aktivita MZe a ČSZ - mezinárodní seminář „Venkovská žena“. Efektivně působí i vazby spolupráce podložené

společnými profesními zájmy, např. spolupráce Ministerstva obchodu a průmyslu s Asociací podnikatelek a manažerek.

MPSV jako koordinátor dané agendy udržuje průběžný pracovní kontakt se všemi těmito organizacemi. V rámci nově zřízené **Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů** bude mít možnost reálně ovlivňovat tvorbu celostátní politiky v této oblasti 5 zástupkyň nevládních organizací. Jedním z předpokládaných cílů této Rady bude i prohlubování vzájemných vazeb a dialogu s nevládním sektorem v oblasti rovných příležitostí mužů a žen. V rámci své dotační politiky MPSV v roce 2001 poskytlo finanční pomoc nevládním organizacím žen na projekty realizované v rámci IV. komunitárního programu pro rovné příležitosti žen a mužů. Většinu finančních prostředků nevládní organizace však získávají téměř výhradně ze zahraničních zdrojů, podporu tuzemských sponzorů se jim daří získávat pouze výjimečně. Pozitivním krokem je zařazení „podpory rovných příležitostí mužů a žen“ mezi „Hlavní oblasti státní politiky vůči nestátním neziskovým organizacím pro rok 2002“, které byly schváleny usnesením vlády č. 621 ze dne 20. června 2001.

Bezesporu klíčovou úlohu při prosazování principu rovného zacházení zejména na trhu práce mají **sociální partneři**. Velmi účinným nástrojem v této souvislosti je proces kolektivního vyjednávání, jak je zřejmé především ze zkušeností členských států EU. Opatření k vyrovnávání příležitostí mužů a žen jsou v EU pravidelnou součástí kolektivních smluv. Týkají se závazků v oblasti vyrovnávání úrovně pracovních příjmů mužů a žen, vyrovnávání úrovně jejich odborné přípravy, vyrovnávání podílu v zastoupení příslušníků podrepresentovaného pohlaví ve vedoucích funkcích v podniku, pracovní doby rodičů pečujících o malé děti, závazků k podpoře předškolních zařízení, dopravy do zaměstnání apod. Důležitost úlohy sociálních partnerů podtrhuje skutečnost, že dva ze smluvních dokumentů typu kolektivní smlouvy ujednaných mezi sociálními partnery na nadnárodní (unijní) úrovni byly oficiálně přijaty za součást práva Evropského společenství². Na jednání **Rady hospodářské a sociální dohody** se z iniciativy sociálních partnerů agenda rovnosti mezi ženami a muži nedostala.

Aktivita v oblasti **mezinárodní spolupráce**, zejména s EU se vyvíjejí velmi uspokojivě. V roce 1999 Česká republika využila možnost pro kandidátské země vstoupit do IV. střednědobého akčního programu rovnosti mužů a žen (1996 – 2000). Po zhodnocení dosaženého pokroku, se EU rozhodla změnit dosavadní ráz Programu a tak vznikla Rámcová strategie Společenství pro genderovou rovnost (2000 – 2005), jejíž součástí je také Program pro Rámcovou strategii Společenství pro genderovou rovnost (2001-2005). Cílem Rámcové strategie je koordinace všech iniciativ a programů pod jedním zastřešením, k tomuto účelu byl k provádění navržen Evropskou Komisí podpůrný program. Vzhledem k tomu, že Program byl pro kandidátské země otevřen teprve v polovině prosince 2001, kdy byl již schválen státní rozpočet na rok 2002, a provedeno rozdělení prostředků v rámci PHARE 2002, MPSV nemělo možnost v současné fázi k Programu přistoupit z finančních důvodů, nehledě na omezený okruh aktivit, na které mohou kandidátské země v první fázi Programu čerpat finanční prostředky EU.

² směrnice Rady 96/34/EHS týkající se rámcové smlouvy uzavřené mezi UNICE, CEEP a ETUC o rodičovském volnu a směrnice Rady 97/81/ES týkající se Rámcové smlouvy o práci na částečný úvazek uzavřené organizacemi UNICE, CEEP a ETUC

Česká republika v roce 2001 přistoupila k evropské iniciativě **EQUAL**, která je součástí politiky zaměstnanosti Evropské unie; je financována z Evropského sociálního fondu a usiluje o zvýšení a zkvalitnění zaměstnanosti. Jejím hlavním cílem je podpořit rovný přístup k zaměstnání, vyvíjet a ověřovat postupy potlačující diskriminaci a nerovnosti na trhu práce. Iniciativa je v ČR financována z prostředků MPSV, které je odpovědné za její realizaci, a z prostředků Phare. V oblasti rovných příležitostí pro muže a ženy připravuje Český svaz žen spolu s dalšími více než 20 organizacemi projekt zaměřený na sladování pracovního a rodinného života.

Celá řada resortů se v průběhu minulého roku zapojila do programů, které přímo nebo zprostředkovaně napomáhají ke zlepšování prosazování rovnosti. Jednalo se o projekty zaměřené především na specifické oblasti zájmu spadající do působnosti jednotlivých resortů. Významným projektem je Projekt prevence, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, kterým se má v praxi ověřit možnost přijetí Doprovodného protokolu k Úmluvě OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Projekt je součástí **Celosvětového programu proti obchodování s lidmi**, jehož iniciátorem je OSN.

V rámci programu PHARE 2001 byl v dubnu 2001 Evropskou komisí schválen **twinningový projekt MPSV zaměřený na zlepšení institucionálního zabezpečení rovných příležitostí mužů a žen**. Tento projekt počítá s vyhodnocením stávajícího institucionálního zabezpečení a zejména s vybudováním základů jeho vertikální struktury jak na celostátní, tak na místní úrovni. Projekt se uskuteční v průběhu roku 2002-2003. Jako řešitel projektu bylo vybráno Švédsko, jehož praktické výsledky v prosazování rovnosti mužů a žen jsou všeobecně uznávány. V současné době probíhá finální fáze přípravy smlouvy mezi českou a švédskou stranou.

MŠMT poskytlo prostřednictvím programu EUPRO za spolupráce Sociologického ústavu ČSAV, oddělení genderových studií, finanční podporu na projekt, jehož cílem bylo zřízení národního kontaktního centra pro ženy a vědu, které bude plnit úlohu informační, koordinační a servisní organizace pro zapojení žen ve vědě a výzkumu do evropských sítí. **"Národní kontaktní centrum - Ženy a věda" (NKC - ŽV)** bylo založeno a otevřeno v lednu 2002(www.zenyaveda.cz.)

Správa služeb zaměstnanosti **MPSV** spolupracuje na programech Rozvoje lidských zdrojů (fond PALMIF), který si jako jeden z cílů klade zvýšení zaměstnanosti žen v regionech. Projekty byly zaměřeny obecně na obtížně umístitelné osoby na trhu práce - na ženy s dětmi do 15 let, občany s nízkou kvalifikací, zdravotně postižené, mladistvé a nezaměstnané absolventy, dlouhodobě nezaměstnané, příslušníky etnických menšin, občany ve věku nad 50 let apod.

Podle bodu 1.11. Priorit uložila vláda ministru práce a sociálních věcí předložit do konce roku 2001 vládě návrh na ustavení Vládního výboru pro rovné příležitosti mužů a žen. V souladu s novým názvoslovím pro označení poradních a pracovních orgánů vlády byla usnesením vlády č. 1033 z 10. října 2001 zřízena **Rada vlády pro rovné příležitosti žen a mužů** jako poradní orgán pro danou oblast politiky. Rada je poradním orgánem vlády, jehož hlavním úkolem jsou konsensuální návrhy na řešení průřezového celospolečenského problému – vytváření a prosazování rovných příležitostí pro muže a ženy. Rada má 23 členů, z toho je 15 členů z resortů na funkční

úrovni náměstků ministrů. Další členové Rady jsou 2 zástupci sociálních partnerů, 5 zástupců občanské a 1 zástupce odborné veřejnosti. Složení Rady je i z hlediska zastoupení mužů a žen genderově vyrovnané – 12 žen a 11 mužů. Pro provázání činnosti Rady s představiteli územních samospráv mají hejtmani status stálých hostů. Funkční období členů Rady je čtyřleté a kryje se s funkčním obdobím vlády. Předseda svolává zasedání Rady nejméně třikrát během kalendářního roku. Organizační a odborné práce zajišťuje sekretariát Rady, který je organizačně začleněn do struktury MPSV.

První zasedání **Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů** se uskutečnilo 24. dubna 2002. Mezi jinými byl na tomto zasedání projednán návrh této souhrnné zprávy o plnění Priorit (viz část IV. materiálu - vypořádání připomínkového řízení). **Členové Rady celkově hodnotili materiál velmi pozitivně**, nicméně vznesli řadu podnětných připomínek, kterým bylo ve většině případů vyhověno. Rada na svém zasedání na návrh zástupkyň nevládních ženských organizací rovněž schválila, že mezi témata, kterými se bude v nejbližším období zabývat, bude i otázka lingvistické úpravy vládních materiálů z hlediska jejich genderové korektnosti. Zdůrazněna byla také nezastupitelnost úlohy sdělovacích prostředků a mediální politiky jednotlivých resortů při zvyšování obecného povědomí v dané oblasti, nezbytnost řešit otázky rodinné politiky na regionální úrovni (přizvání zástupce ze Svazu města a obcí jako stálého hosta Rady) i připomenutí závažných nerovností v neprospěch mužů, zejména při svěřování dětí do trvalé péče po rozvodu jednomu z rodičů. Rada zařadila uvedené otázky mezi aktuální témata, kterými se bude v nejbližší budoucnosti zabývat. Využity budou i ostatní podnětné návrhy směřující především k zefektivnění praktického prosazování politiky rovných příležitostí žen a mužů, které však svou podrobností překračují úroveň vládní koncepce. Tyto návrhy budou všem členům vlády předány dopisem ministra práce a sociálních věcí s tím, aby byly důkladně zapracovány do resortních priorit a postupů při prosazování rovnosti mužů a žen.

Proces **vzdělávání státních úředníků** v problematice rovných příležitostí žen a mužů včetně metody genderového mainstreamingu se v rámci jednotlivých resortů rozvíjí na rozdílné úrovni. Většina resortů toto vzdělávání začleňuje do školení zaměřených na obecné záležitosti EU nebo v rámci vzdělávání o lidských právech. K pochopení podstaty principu genderové rovnosti a metody genderového mainstreamingu přispěl zvláště **vzdělávací projekt agentury EuroProfis a MPSV**, který byl schválen v rámci účasti ČR ve IV. střednědobém programu Společenství o rovných příležitostech mužů a žen a jehož prostřednictvím bylo v první polovině roku 2001 vyškoleno 35 vysokých státních úředníků ze všech resortů. Hlavním cílem tohoto projektu bylo pomoci ostatním ministerstvům při vytváření a formulování vlastních politik pro odstraňování nerovnosti mezi ženami a muži v oblastech, které spadají do jejich věcné působnosti.

V bodě 1.10. Priorit bylo všem členům vlády uloženo zpracovat a do konce roku 2001 předložit MPSV jako národnímu koordinátorovi agendy rovných příležitostí mužů a žen **resortní priority a postupy při prosazování rovnosti žen a mužů (resortní plány)** v oblastech, které spadají do věcné působnosti jednotlivých resortů.

Na základě hodnocení příslušných **resortních plánů**, lze konstatovat, že tyto dokumenty byly ministerstvy zpracovány velmi zodpovědně a na velmi dobré úrovni. Vzhledem k tomu, že resorty zpracovávaly své vlastní priority poprvé, byly požádány

o předložení pracovních návrhů resortních priorit do konce října 2001, s cílem umožnit ještě v přípravné fázi reagovat na případné nedostatky (např. neprovázaná opatření, duplicitní úkoly, rozpory s mezinárodními závazky, absence konkrétních opatření) Pro budoucí vyhodnocení pokroku či deficitu v dané oblasti bylo v prosinci 2001 ministerstvům doporučeno doplnění konečné verze o konkrétní termíny a určení zodpovědnosti za plnění jednotlivých opatření a úkolů. Zpracované resortní plány obsahují opatření, která lze s různými variacemi rozdělit do dvou hlavních skupin - vlastní resortní úkoly a opatření obsažená v aktuálním znění celostátních Priorit. Vlastní resortní úkoly byly zaměřeny jak dovnitř struktury ministerstva (personální politika), tak na úkoly věcného charakteru k prosazování principu rovnosti pohlaví v oblasti věcné působnosti ministerstva (aplikace genderového mainstreamingu napříč všemi politikami). Mezi nejvýznamnější opatření s celospolečenským dosahem patří

- založení Konzultačního střediska v rámci ministerstva zemědělství jako smířčího orgánu pro spory týkající se dané problematiky pro zaměstnance ministerstva a poradního orgánu v oblasti problematiky žen žijících na venkově,
- reflexe genderu v pedagogickém prostředí pořádáním vzdělávání pedagogických pracovníků a vznik nového učebního předmětu - gender studií na vysokých školách (MŠMT),
- zvláštní pozornost věnovaná v rámci rekodifikace trestního práva trestné činnosti páchané na ženách a systémové začlenění problematiky rovných příležitostí mužů a žen do stávajících i připravovaných vzdělávacích programů ministerstva spravedlnosti.
- zajištění rovného přístupu mužů i žen k podporám v rámci programů MPO zejména v rámci programu výzkumu a vývoje a programu podpory malého a středního podnikání.

Zpracováním resortních plánů byl vytvořen základ pro uplatnění genderového mainstreamingu na úrovni ústředních orgánů státní správy v základních věcných politikách státu. Koordinační úloha MPSV se v nejbližší budoucnosti zaměří zejména **na posílení vzájemných vazeb a zvýšení informovanosti a spolupráce mezi zainteresovanými subjekty**. Podstatnými kroky k zajištění vytyčeného cíle bude vytvoření **kontaktní a informační databáze** na internetové stránce ministerstva práce a sociálních věcí a změna personálního obsazení **meziresortní koordinační komise** tak, že bude tvořena z pracovníků zabývajících se agendou rovných příležitostí pro muže a ženy v rámci nově zřízeného pracovního místa na každém ministerstvu. Hlavní úloha příslušných styčných pracovníků na jednotlivých ministerstvech (gender focal point) bude spočívat zejména v prosazování a iniciaci provádění genderového mainstreamingu v personální i věcné politice resortu. Odpovědnost za provádění této metody však bude ležet na koncepčních pracovnících resortu zodpovědných za tvorbu dílčích politik ministerstva. Ministerstva zajistí konkretizaci a rozpracování obecných směrů vládní politiky na resortní úrovni s využitím bezprostřední znalosti specifické problematiky. Cílem těchto aktivit je rozpracování metody genderového mainstreamingu v resortních plánech metodou tzv. small step strategy (metodou postupných kroků). Resorty v první fázi nejdříve zpracují analýzu stávajících politik z genderové perspektivy se záměrem odhalit

nerovnosti mezi pohlavími a identifikovat stávající problémy. **Genderová analýza** bude provedena za pomoci a na základě relevantních genderově senzitivních statistik tzv. **genderových statistik**. Ministerstva byla v druhé polovině roku 2001 požádána, aby Českému statistickému úřadu sdělila své požadavky na druh a členění statistických údajů potřebných pro agendu rovných příležitostí pro muže a ženy.

Metoda gender mainstreamingu znamená, že ve všech rozhodovacích procesech se jako jedno z hodnotících hledisek používá i hodnocení pozitivního nebo negativního dopadu rozhodnutí na muže a na ženy. Jde v podstatě o doplnění rozhodovacího procesu o další hledisko, které se bere při rozhodování v úvahu k dosud tradičně užívaným kritériím jako jsou např. finanční náklady, hledisko naléhavosti řešení, potřeby přijmout řešení, právní hledisko, hledisko administrativní zvládnutelnosti navrženého opatření, ekologické důsledky. V této souvislosti se navrhuje iniciovat doplnění **Legislativních pravidel vlády a Jednacího řádu vlády o genderové analýzy a hodnocení dopadů navrhovaných řešení na muže a ženy**. Provádění genderového mainstreamingu je dlouhodobý proces, který zahrnuje vytváření strategií, zlepšování nástrojů, prohlubování znalostí a rozvoj jednotlivých postupů a systémů. Svým přetvářejícím charakterem je procesem změny stereotypních postojů a tradičních názorů ve společnosti. Cílem musí být dosažení trvalých změn společenských struktur.

Návrhy opatření k části 1. Prosazování principu rovnosti mužů a žen jako součást politiky vlády:

Na základě výše uvedeného a na základě obsahu části II. tohoto materiálu, tj. předkládací zprávy, se navrhuje:

1. Opatření pod bodem 1.3. nahradit opatřením následujícího znění:

Při jednání Rady hospodářské a sociální dohody **a v jejích pracovních týmech a skupinách** prosazovat zásadu rovného postavení mužů a žen, zejména v otázkách odměňování a pracovních podmínek.

Odpovídají: zástupci vlády v Radě hospodářské a sociální dohody ČR
Termín: průběžně

2. Opatření pod bodem 1.6. nahradit opatřením následujícího znění:

Zahájit či pokračovat ve vzdělávacích aktivitách v oblasti lidských práv se zřetelem na rovnost příležitostí mužů a žen a na metody určené k dosažení genderové rovnosti. Zajistit, aby se uvedeného vzdělávání zúčastnili všichni koncepční pracovníci a pracovníci s rozhodovacími pravomocemi.

Odpovídají: členové vlády
Termín: 30. 6. 2003

3. Opatření pod bodem 1.9. nahradit opatřením následujícího znění :

Pokračovat ve veřejné diskusi o problematice rovných příležitostí mužů a žen s cílem seznámit českou veřejnost se státní politikou rovných příležitostí mužů a žen a jejími cíli.

Odpovídají: ministr práce a sociálních věcí,
zmocněnec vlády ČR pro lidská práva
Termín: **31.12. 2002**

4. Aktualizovat opatření v bodu 1.10. :

Zpracovat resortní priority a postupy při prosazování rovnosti žen a mužů **na rok 2003** v oblastech, které spadají do věcné působnosti jednotlivých resortů, a do konce roku **2002** je předložit ministru práce a sociálních věcí jako národnímu koordinátorovi agendy rovných příležitostí mužů a žen.

Odpovídají: členové vlády
Termín: **31.12. 2002**

5. Doplnit nové opatření označené jako bod 1.11. následujícího znění :

Vyhodnotit plnění opatření resortních priorit a postupů při prosazování rovnosti žen a mužů za rok 2002 a předložit jej ministru práce a sociálních věcí jako národnímu koordinátorovi agendy rovných příležitostí mužů a žen.

Odpovídají: členové vlády
Termín: **31.1. 2003**

6. Doplnit nové opatření označené jako bod 1.12. následujícího znění :

Doplnit resortní priority a postupy při prosazování rovnosti žen a mužů o rozpracování a konkretizaci základních směrů vládní politiky rovných příležitostí podle aktualizovaných opatření z celostátních Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti mužů a žen.

Odpovídají: členové vlády
Termín: **30.6. 2002**

7. Doplnit nové opatření označené jako bod 1.13. následujícího znění :

V oblasti věcné působnosti ministerstva za pomoci genderově senzitivních statistik provést analýzu současné situace v rovnosti mužů a žen.

Odpovídají: členové vlády

Termín: 31.12. 2002

8. Doplnit nové opatření označené jako bod 1.14. následujícího znění :

Projednat s předsedou Legislativní rady vlády podnět na doplnění Legislativních pravidel vlády a Jednacího řádu vlády s cílem, aby materiály určené pro jednání vlády a materiály spojené s přípravou právních předpisů (např. analýzy právního a skutkového stavu, důvodové zprávy) obsahovaly genderové analýzy a hodnocení dopadů navrhovaného řešení na muže a ženy.

Termín: 31. 12. 2002

**Odpovídá: ministr práce a sociálních věcí
v součinnosti s místopředsedou vlády pro
legislativu**

Zbývající opatření části 1. se navrhuje ponechat v platnosti.

2. Právní zabezpečení předpokladů rovnosti mužů a žen a zvyšování úrovně právního vědomí

Přestože implementace většiny komunitární legislativy do českého právního řádu proběhla zejména v období 1999 – 2000, došlo v roce 2001 v procesu transpozice právního řádu EU do vnitrostátních právních předpisů ke konkretizaci a nezanedbatelné precizaci principu rovného zacházení s muži a ženami v již platných ustanoveních všech právních oblastí. Hlavním smyslem těchto změn byla reakce na rozšiřování koncepce nediskriminace v právu EU o další diskriminační hlediska, jako je zejména rasový a etnický původ, a snaha zvýšit přímou vynutitelnost příslušných práv. Uvedenými úpravami byl v zásadě zabezpečen soulad právních předpisů České republiky se závaznými právními předpisy Evropského společenství (tzv. směnicemi). Doporučující normy Evropského společenství jsou průběžně aplikovány v rámci tvorby a uplatňování dílčích koncepcí příslušných odvětvových a meziresortních politik; např. v rámci Národního plánu zaměstnanosti.

V rámci „euronovely“ zákona **o zaměstnanosti** a zákona **o zaměstnanosti a působnosti orgánů České republiky na úseku zaměstnanosti**, jejímž účelem byla harmonizace právních norem na úseku zaměstnanosti s právem Evropských společenství, byla doplněna nová ustanovení v oblasti principu rovného zacházení. Zákon je rozšířen o zákaz nepřímé diskriminace, možnost přijímání opatření na podporu a dosažení rovného zacházení s muži a ženami, občany se změněnou pracovní schopností a s dalšími skupinami občanů, kteří mají ztížené postavení na trhu práce, pokud jde o přístup k zaměstnání, rekvalifikaci, přípravě k práci a ke specializovaným kurzům (pozitivní opatření). Návrh novely zákona schválila Poslanecká sněmovna a 26. dubna 2002 i Senát. Účinnost „euronovely“ zákona o zaměstnanosti je navrhována dnem vyhlášení. V současnosti jsou rovněž dokončovány práce na návrhu **nového zákona o zaměstnanosti**, který má nahradit stávající zákon o zaměstnanosti. Všechny principy týkající se principu rovného zacházení jsou do návrhu převzaty. Návrh měl být původně předložen vládě na konci

1. čtvrtletí 2002, MPSV však ze závažných důvodů požádalo vládu o prodloužení termínu do 31.12. 2002.

Po provedené analýze platných právních předpisů bylo konstatováno, že určitou dílčí nerovnost v postavení žen a mužů je možno stále ještě spatřovat v některých ustanoveních zákona č. 186/1992 Sb., o služebním poměru příslušníků Policie České republiky, ve znění pozdějších předpisů. Ministerstvo vnitra očekávalo odstranění této nerovnosti mužů a žen od nového zákona **o služebním poměru příslušníků bezpečnostních sborů** s předpokládaným termínem nabytí účinnosti od 1. ledna 2003. V důsledku odkladu projednávání návrhu výše uvedeného zákona nebyla zatím tato nerovnost odstraněna. Prohlubování zrovnoprávnění mužů a žen je součástí návrhu novely zákona **o vojácích z povolání**, který byl zpracován v roce 2001. Tento návrh je v současné době předložen ke schválení Parlamentu ČR s předpokládanou účinností nejpozději dne 1. ledna 2003.

MV připravilo **zákon o zaměstnancích územních samosprávných celků**, podle kterého bude systém vzdělávání pracovníků pro tyto zaměstnance povinný a stane se tak povinným i vzdělávání v problematice rovnosti mužů a žen. V současné době je zákon projednáván v Poslanecké sněmovně.

Nejnovější tendence EU v oblasti rovného zacházení s muži a ženami byly Evropskou komisí prezentovány v červnu 2000, prostřednictvím **návrhu směrnice novelizující směrnici 76/207/EHS o rovném zacházení**. Návrh směrnice v současné době stále ještě prochází velmi složitou schvalovací procedurou, nicméně jeho přijetí se očekává v brzké době. Záměrem návrhu směrnice je modernizovat ustanovení 25 let staré směrnice s ohledem na aktuální vývoj v oblasti rovnosti mužů a žen, rozsudky Evropského soudního dvora, jakož i nové antidiskriminační směrnice. Neprodleně po přijetí této směrnice bude nutné zahájit práce na její implementaci do českého právního řádu.

Podle opatření 2.2 měl ministr práce a sociálních věcí zvážit **možnost přijetí speciálního zákona upravujícího rovnost mužů a žen** a v případě kladného výsledku tohoto posouzení, předložit vládě návrh dalšího postupu. V návaznosti na výzkumnou srovnávací studii o právních úpravách k zajištění rovných příležitostí pro obě pohlaví v zemích EU byl srpnu 2001 ve vedení MPSV projednán koncepční materiál „Způsob právní úpravy rovných příležitostí mužů a žen v rámci právního řádu České republiky“. Vedení MPSV dospělo k závěru, že v současné době nejde o výběr řešení mezi dosavadním způsobem implementace relevantní komunitární legislativy do jednotlivých předpisů nebo vypracování speciálního zákona o rovnosti mužů a žen, nýbrž o nutnost pohlížet na právní úpravu rovnosti mezi pohlavími z obecného pohledu nediskriminace. MPSV navíc není kompetentním orgánem pro komplexní oblast lidských práv.

Paralelně s těmito aktivitami se v odboru lidských práv Úřadu vlády realizuje projekt zaměřený na právní ochranu před diskriminací na základě rasového a etnického původu. Průběžné výsledky tohoto projektu byly využity při zpracování **„Zprávy o možnostech opatření k odstranění diskriminace“**, která byla schválena usnesením vlády č. 170 ze dne 20. února 2002.

Ve zprávě bylo navrženo jako jedno z možných řešení přijetí nového „**antidiskriminačního**“ zákona, který by implementoval směrnici Rady 2000/43/ES³ a směrnici Rady 76/207/EHS⁴, a tím by poskytoval **ochranu před diskriminací z rasových a etnických důvodů a z důvodů příslušnosti k pohlaví**. Usnesením vlády č. 170 ze dne 20. února 2002 bylo uloženo místopředsedovi vlády a předsedovi Legislativní rady vlády ve spolupráci s ministrem práce a sociálních věcí, zmocněncem vlády pro lidská práva a dalšími členy vlády do 31. prosince 2002 předložit vládě **návrh právní úpravy ochrany před diskriminací**, která bude rovněž implementovat směrnici Rady 2000/43/ES a 76/207/EHS. Ke splnění uloženého úkolu byla ustavena pracovní skupina složená ze zástupců resortů. Jak vyplývá z výše uvedeného, obecný vývoj v oblasti lidských práv naznačuje, že jedním z možných řešení bude vytvoření jednotného „antidiskriminačního“ zákona, který bude pokrývat i ostatní speciální druhy diskriminace (např. na základě rasového a etnického původu).

Návrhy opatření k části 2. Právní zabezpečení předpokladů rovnosti mužů a žen a zvyšování úrovně právního vědomí:

Na základě výše uvedeného se navrhuje :

1. Opatření pod bodem 2.1. ponechat v platnosti.
2. V opatření pod bodem 2.2. nahradit úkol novým zněním vyplývajícím z usnesení vlády č. 170 ze dne 20. února 2002:

Vypracovat a předložit vládě návrh právní úpravy ochrany před diskriminací, který bude implementovat směrnici č. 76/207/EHS, kterou se provádí zásada rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postup v zaměstnání a pracovní podmínky.

Termín: 31. 12. 2002

Odpovídá: místopředseda vlády pro legislativu v součinnosti s ministrem práce a sociálních věcí, ministry spravedlnosti, vnitra a zmocněncem vlády pro lidská práva

3. Zajištění rovných příležitostí žen a mužů v přístupu k ekonomické aktivitě

Tradičně vysoká zaměstnanost žen v ČR se nadále udržuje a po 12 letech ekonomické transformace zůstala tato situace téměř nezměněná. Pracovní trh je již dlouhodobě adaptován na ženskou pracovní sílu, která zůstává jeho mimořádně flexibilní součástí. Nicméně postavení žen na trhu práce vykazuje zřetelné

³ směrnice Rady 2000/43/ES, kterou se provádí zásada rovného zacházení mezi osobami bez ohledu na jejich rasový nebo etnický původ

⁴ Směrnice Rady 76/207/EHS o realizaci zásady rovného zacházení s muži a ženami pokud jde o přístup k zaměstnání, odborné přípravě a funkčnímu postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky

nerovnosti, a to v jejich neprospěch. Přetrvávající diskriminace žen spočívá zejména v segregaci pracovního trhu podle pohlaví včetně feminizace některých odvětví, nižších výdělcích žen a jejich mzdovém znevýhodňování, v obtížnějším dosahování řídících a rozhodovacích pozic jak v podnikatelské, tak veřejné sféře, skryté diskriminaci osob pečujících o děti (vesměs však žen) a v neposlední řadě i v tendenci preferovat při propouštění ženy. V české společnosti bohužel stále přetrvávají stereotypy o nižší kompetenci ženské pracovní síly v důsledku připsaných sociálních rolí (matky, pečovatelky a hospodyně), které jsou umocňovány tendencí žen k sebepodhodnocování, k rezignaci na rovnoprávné zacházení a odmítání popisu vlastní pracovní situace jako nerovné. Nejzřetelnějším znakem nerovnosti žen a mužů při výkonu zaměstnání zůstává stále faktický rozdíl v odměňování.

Vzdělanostní úroveň žen je vysoká a významně přispívá k jejich vysoké zaměstnanosti. Nadále však přetrvává tradiční orientace na tzv. "ženské" a "mužské" obory. Společenské stereotypy o těchto povoláních se ale rodí a dále reprodukuje již v průběhu socializace ve výchovném a vzdělávacím procesu. Budoucí segmentace pracovního trhu se projevuje již při výběru studijních oborů, který ovlivňuje zejména rodina, tak i učitelé a výchovní poradci. Dochází k **selekci chlapců a dívek do rozdílných vzdělávacích směrů**. Na školách a později i v zaměstnání převažují dívky v oborech společenskovedních a humanitních, zatímco chlapci více směřují k oborům technicky orientovaným. Pro odstranění výskytu segregace na pracovním trhu, je nutné zaměřit pozornost již na stadium při výběru životního povolání. Řešením je zejména vzdělávání stávajících i budoucích pedagogů v oblasti nestereotypního nahlížení, které nepředurčuje ženy a muže k výkonu určitých povolání a dále vytváření a rozšiřování variabilních studijních možností. V zájmu potlačení důsledků tohoto stavu je třeba zvláště podporovat individuální schopnosti a zájmy, zejména dívek ale i chlapců o přípravu pro povolání v těch oborech, které jsou z hlediska jejich pohlaví považována za netypická.

MŠMT považuje současnou soustavu vzdělávacích oborů za otevřenou a přístupnou chlapcům i dívkám, přestože dříve byly dívky ze studia některých oborů ze zdravotních důvodů vyloučeny. MPSV a MŠMT spolupracují **v oblasti zvýšení zájmu dívek o přípravu na povolání v učebních a studijních oborech, která jsou z hlediska pohlaví považována za netypická**. Je zároveň důležité, aby volba povolání byla provedena s vědomím o rozsahu možností zaměstnání dostupných na trhu práce. Zavedení Informačních a poradenských středisek na úřadech práce a jejich využívání školami poskytuje mládeži příležitost získat široký přehled možností zaměstnání v celém hospodářství. V současné době se pracuje na projektu zabývajícím se hodnocením pracovních míst včetně jejich vhodnosti a nároků na kvalifikaci s tím, že jeho výsledky budou dostupné na internetu. Tím budou informace pro jednotlivce i instituce podstatně dostupnější. Na základě statistických dat poskytnutých MŠMT však k významnému zvýšení zájmu dívek o studium v netradičních oborech nedošlo. Ke zvýšení konkurence schopnosti žen na trhu práce byly školskými úřady vytipovány v místech působnosti pracovní činnosti, v nichž by ženy našly perspektivní uplatnění. Na tomto podkladě bylo v roce 2001 vytvořeno devět vzdělávacích programů.

Problematika rovnosti mužů a žen se stala součástí **schválené učební osnovy občanské nauky** a je reflektována i v dalších odborných vyučovacích předmětech, zejména právního, ekonomického a psychologického charakteru. Tato

problematika bude rovněž součástí vzdělávacích programů v rámci připravované kurikulární reformy. Závažným nedostatkem je však nedostatečnost učebních materiálů z hlediska problematiky genderové rovnosti, které danou problematiku fakticky nezohledňují. Učebnice, které jsou více genderově senzitivní, se na knižním trhu objevují sporadicky a nejsou školami ani pedagogy víceméně využívány. **Učební osnovy a učební materiály**, které nejsou genderově senzitivní, posilují stereotypy a předsudky o tradiční úloze mužů a žen v rodině i ve společnosti. Nedostatečné povědomí pedagogů o genderových otázkách rovněž posiluje existující nerovnosti mezi muži a ženami a vede následně k opakování diskriminačních tendencí. Podle zahraničních materiálů bývají obzvláště „náchylné“ k reprodukci genderových stereotypů učebnice pro matematiku a přírodní vědy.

Míra **samostatného podnikání žen** je v mezinárodním srovnání poměrně vysoká, v roce 1993 samostatně podnikalo 5,3 % ekonomicky aktivní ženské populace a na konci roku 2001 to bylo již 10,3 %. Nicméně zájem žen o podnikání je stále nižší, než zájem mužů. Podmínky pro poskytování úvěrů jsou stejné pro muže a ženy. Při důsledném individuálním posuzování bonity klientů se mj. zjišťuje příjem, který je u žen průměrně nižší, takže odmítnutí žádostí u nich bude častější. Vzhledem k ochraně bankovního tajemství nejsou poskytovány informace o klientech, takže počty půjček poskytovaných ženám a mužům nejsou známy. Podnikání žen je podporováno zejména v rámci programů podpory malého a středního podnikání⁵ na podporu začínajících podnikatelů vstupujících do podnikání, a to „PORADENSTVÍ“ – program podpory poradenství a inovačního podnikání pro malé a střední podniky a „START“ – program zvýhodněných úvěrů pro začínající podnikatele. MPO při realizaci Politiky a programů malého a středního podnikání dlouhodobě spolupracuje s asociacemi sdružujícími ženy s cílem podporovat rozvoj podnikání žen. V roce 2001 bylo podpořeno 400 podnikatelek, tj. 17% z podpor poskytnutých z programů malého a středního podnikání.

Uplatnění žen na trhu práce zůstává stejně jako v minulých letech poměrně dobré při mírně klesající tendenci, **míra ekonomické aktivity žen** se pohybuje kolem 51,3 % (metodika MOP) a míra nezaměstnanosti žen činí 9,9 %. Téměř ve všech věkových skupinách produktivního věku jsou počty nezaměstnaných žen vyšší než počty mužů, největší rozdíl mezi muži a ženami je ve věkové skupině od 25 do 35 let. Úřady práce pokračují v rozšiřování možností účastnit se vzdělávacích kvalifikačních a rekvalifikačních programů. Zatím se však stále nepokročilo v záměru prosadit účast občanů, kteří pečují o malé děti, v těchto programech ještě předtím, než se zaevidují na úřadu práce jako uchazeči o zaměstnání. Oproti předchozímu období naopak dochází ke zhoršování postavení mladých absolventů a žen s malými dětmi, kteří jsou průběžně z trhu práce vytlačováni. Úroveň nezaměstnanosti těchto skupin se ve srovnání s nezaměstnaností průměrné populace stále zvyšuje.

Záměry státní politiky zaměstnanosti jsou realizovány prostřednictvím **Národního akčního plánu zaměstnanosti**, který byl naposledy aktualizován a vládou schválen v březnu 2002. Oblasti rovných příležitostí mužů a žen je věnován celý 4. pilíř tohoto plánu, jehož cílem je zejména podpora odstraňování jakékoli diskriminace v zacházení s muži i ženami v souvislosti s přístupem ke všem druhům práce i odměnou za tuto práci.

⁵ schválených vládou na období 2001 – 2004

Nabídka rekvalifikačních kurzů je standardně vysoká, úřady práce zabezpečují rekvalifikace a jiné vzdělávací aktivity s ohledem na potřeby trhu práce. Úřady práce věnují zvýšenou pozornost ženám, které se do evidence úřadů práce vrací po mateřské dovolené, pečují o děti, jsou dlouhodobě nezaměstnané apod. Pro tuto skupinu žen jsou zabezpečovány Job kluby, obnovovací, doplňovací, motivační a rekvalifikační kurzy s cílem poskytnutí znalostí a dovedností nezbytných pro pracovní uplatnění. Kurzy zaměřené na získání **znalostí o obsluze počítačů**, včetně elektronické pošty a internetu, patří k nejvíce realizovaným. V rámci Státní informační politiky ve vzdělávání jsou školy vybavovány **informačními a komunikačními technologiemi**, s cílem, aby se chlapci i dívky naučili s těmito technologiemi pracovat.

Rozdíly v průměrných pracovních příjmech žen a mužů nadále přetrvávají. Od roku 1996 do roku 2000 **vykazují zhoršení o téměř 4 %**, podíl průměrné mzdy ženy na průměrné mzdě muže tvoří 73,3 % (viz část IIIa. - příloha č.2). Na rozdíly v pracovních příjmech žen a mužů působí mimo jiné i nežádoucí tendence k segregaci některých povolání a ekonomických odvětví z hlediska pohlaví. Problémem, který velmi úzce souvisí s nerovným odměňováním, je postavení žen v sociálním systému, které v podstatě kopíruje a reprodukuje postavení ženy v systému pracovním – a to je nerovné. To se odráží hlavně v nižší výši důchodů. Podle výsledků zahraničních i domácích výzkumů nelze rozdíl v odměňování přičítat pouze diskriminaci ze strany zaměstnavatele. Ženy často dobrovolně volí zaměstnání méně časově náročná, spokojí se s méně kvalifikovanými a méně odpovědnými posty. Důvodem je nutnost propojit pracovní povinnosti s péčí o rodinu a děti, které spočívají zejména na bedrech žen. Podle zahraničních zkušeností asi třetina rozdílu v odměňování, kterou nelze vysvětlit na základě výše uvedených důvodů, je způsobována diskriminací. MPSV proto pověřilo Výzkumný ústav práce a sociálních věcí zpracovat na základě šetření analýzu rozdílů ve výši pracovních příjmů mužů a žen, navrhnout modelový postup zjišťování podílu diskriminace na těchto rozdílech. Závěrečná zpráva bude zpracována koncem I. pololetí roku 2002.

V oblasti veřejných služeb a správy jsou nejvýznamnějším nástrojem pro rovné odměňování mužů a žen za stejnou práci a za práci stejné hodnoty katalogy prací. Katalogy prací, které jsou zpracovávány podle analytické metody hodnocení prací, jsou součástí příslušných nařízení vlády, kterými se upravují platové poměry tohoto okruhu zaměstnanců. Přestože uplatnění **analytické metody** není pro zaměstnavatele v podnikatelské sféře povinné, lze očekávat její širší uplatnění i v této sféře, a to v souvislosti s povinností zaměstnavatelů poskytovat zaměstnancům mzdu podle kritérií stanovených v zákoně o mzdě (složitost, odpovědnost a namáhavost práce, obtížnost pracovních podmínek, pracovní výkonnost a dosahované pracovní výsledky) a navazující povinnost zjišťovat „hodnotu práce“ s cílem zajistit rovnost v odměňování mužů a žen za stejnou práci a za práci stejné hodnoty. K usnadnění postupu zaměstnavatelů při plnění těchto zákonných povinností bude analytická metoda hodnocení prací doplněna o další hlediska a přizpůsobena praktickému uplatnění. V současné době připravuje MPSV **metodický dokument**, který by zaměstnavatelům usnadnil aplikaci zákona o mzdě a zákona o platu ve sporných případech.

Kontrola zaměřená na rovné postavení mužů a žen byla úřady práce prováděna zpravidla v rámci obecné kontroly dodržování pracovněprávních předpisů u zaměstnavatelů. Předmětem kontrol bylo zjištění, zda podmínky pro poskytování mzdy jsou stejné pro muže i pro ženy, a dodržování zásady rovné odměny pro muže i ženy za stejnou práci a za práci stejné hodnoty a dále zda nejsou uplatňovány diskriminační prvky při přijímání zaměstnanců. Mimo plánované kontroly byla úřady práce prováděna šetření na základě podnětů od občanů, které poukazovaly na možné diskriminační jednání zaměstnavatele. Informace poskytnuté úřady práce lze shrnout tak, že nejčastěji se vyskytujícími diskriminačními hledisky byly pohlaví, věk, etnický původ a zdravotní stav. Jednalo se však pouze o několik desítek prokázaných případů. Záměru posílit účinnost prosazování principu rovného zacházení mužů a žen může napomoci nově připravovaná organizace orgánů inspekce práce. MPSV s využitím zahraničních zkušeností připraví v prvním pololetí roku 2002 podrobný metodický návod pro kontrolní orgány (úřady práce a v budoucnu inspekce práce) k provádění kontrol zaměřených na rovné odměňování za práci a rovný přístup k zaměstnání.

Návrhy opatření k části 3. Zajištění rovných příležitostí žen a mužů v přístupu k ekonomické aktivitě:

Na základě výše uvedeného se navrhuje:

1. V opatření pod bodem 3.2. nahradit termín plnění „do 31. března 2002“ termínem plnění „do 30. června 2002“.

Přizpůsobit metodu hodnocení jednotlivých druhů prací praktickému uplatnění tak, aby účinně přispívala k odstranění diskriminace v odměňování a poskytla zejména soudní a kontrolní praxi podklady pro postup proti diskriminaci.

Odpovídá: ministr práce a sociálních věcí
Termín: **30. června 2002**

2. Doplnit nové opatření označené jako bod 3.7. následujícího znění:

Provést analýzu učebních osnov, učebnic a učebních pomůcek, z hlediska toho, jakým způsobem se podílejí na vytváření a reprodukci genderově založených stereotypů a předsudků, pro všechny stupně škol a druhy vzdělávání, včetně přípravy budoucích pedagogů a pedagogických pracovníků a dalšího vzdělávání pedagogů.

Odpovídá: ministr školství, mládeže a tělovýchovy
Termín: **31.12. 2002**

3. Doplnit nové opatření označené jako bod 3.8. následujícího znění:

Připravit a realizovat vzdělávací programy pro pedagogy a pedagogické pracovníky v oblasti rovných příležitostí mužů a žen s cílem poskytnout jim účinné postupy k provádění genderově senzitivní výuky.

Odpovídá: ministr školství, mládeže a tělovýchovy

Termín: 31.12. 2002

4. Doplnit nové opatření označené jako bod 3.9. následujícího znění:

Zabezpečit pro výchovné poradce na školách uspořádání školení v problematice rovných příležitostí mužů a žen, aby ji mohli uplatňovat při své poradenské činnosti.

Odpovídá: ministr školství, mládeže a tělovýchovy

Termín: 31.12. 2002

5. Doplnit nové opatření označené jako bod 3.10. následujícího znění:

Zabezpečit, aby poradci pro volbu povolání při úřadech práce byli proškoleni v problematice rovných příležitostí mužů a žen a aby ji uplatňovali při své poradenské činnosti.

Odpovídá: ministr práce a sociálních

Termín: 31.12. 2002

Zbývající opatření části 3. se navrhuje ponechat v platnosti.

4. Vyrovnávání sociálního postavení žen a mužů pečujících o děti a potřebné členy rodiny

V české společnosti stále převažuje tradiční model rodiny – muže jako hlavního živitele rodiny a ženy, která pečuje o rodinu a děti. Žena je přitom současně zaměstnána k udržení životního standardu rodiny, který vyžaduje dva paralelní příjmy. Nepříznivé sociální dopady vyvolané výkonem péče o rodinu a děti tedy zasahují především právě **ženy, které musejí současně zvládat rodinné i pracovní povinnosti**. Žena v ČR věnuje práci v domácnosti (včetně péče o děti) téměř třikrát více času než muž. „Dvojí břemeno“ českých žen se negativně promítá na jejich mzdách a příležitostech k postupu v zaměstnání. Ženská placená práce je totiž v kontextu domácí práce marginalizována. Ženy sice mohou být z formálního hlediska rovnoprávné, ale tím se automaticky nedostaví také jejich reálná rovnost. Skutečnou rovnost příležitostí obou pohlaví lze uskutečnit pouze pokud existují reálné záruky, že žádné z pohlaví nebude při výkonu péče od dětí a rodinu diskriminováno, resp. že příslušná opatření tlumící nepříznivé sociální dopady výkonu této péče nebudou určena výlučně ženám. Velký význam má proto propojení role zaměstnankyně s rolí matky, které spočívá v nemalé míře ve **zvýšení prestiže žen ve společnosti, stejně jako v posílení úlohy muže v rodině**.

Nezbytná je restrukturalizace rodičovství na bázi partnerství. Zdůrazněn musí přínos rovných příležitostí žen a mužů pro celou společnost, zejména výhod ve prospěch mužů. Je nutné poukázat na výhody blízkého vztahu k dětem a účelnost sdílení rodinných povinností. Muži nesmějí být vystaveni nepřekonatelným překážkám, pokud požádají svého zaměstnavatele o čerpání volna pro péči o děti. Aktivní účast v rodičovství musí být pojímána jako přirozená součást mužské identity. Nezbytné je sejmut břímě z mužů, kteří jsou tradičně považováni za jediné živitele rodiny. Muži jsou stále definováni pouze svým postavením na pracovním trhu a svou profesionální kariérou. To jim ztěžuje možnost vybrat si jinou než tradiční společenskou roli. Diskriminace žen na pracovním trhu se odvíjí od presumpce jejich rodičovských a rodinných povinností. **Rovnoměrné rozdělení těchto povinností mezi oba partnery, spolu s vytvářením podmínek přátelských ke sladování rodinného a pracovního života** je důležitých krokem ke zrovnoprávnění žen a mužů nejen v oblasti trhu práce.

Diskriminace na základě pohlaví se netýká pouze žen, ale statistiky o svěřování dětí do péče některého z rodičů např. v případě rozvodu manželství, signalizují nerovné postavení mužů. Státní politika rovných příležitostí sice našla odezvu např. v novele zákoníku práce, kde zavedením institutu rodičovské dovolené došlo k právnímu vyrovnání postavení obou rodičů v péči o děti, ale praxe soudů svěřovat po rozvodu dítě přednostně do péče ženy, nedoznala podstatnějších změn.

Většina opatření této části Priorit spadá do věcné působnosti MPSV, jež uložené úkoly průběžně plní. V rámci poslední rozsáhlé novely zákoníku práce došlo k **vyrovnání postavení obou rodičů při konstrukci pracovněprávních nároků podmíněných péčí o děti**, především zavedením institutu rodičovské dovolené. Stávající pracovněprávní úprava již v současné době umožňuje **vytváření variabilních forem zaměstnání (pružná pracovní doba a zkrácený pracovní úvazek)** pro zaměstnance vzhledem k jejich rodinným a osobním podmínkám. Nicméně praktická aplikace těchto ustanovení je do značné míry omezena zejména neochotou a nezájmem zaměstnavatele vyhovět často oprávněným požadavkům zaměstnanců. Problém se soustřeďuje spíše do oblasti **motivace zaměstnavatelů** k praktickému využívání všech možností, které již v současné době právní předpisy umožňují. Rovněž nově připravovaná kodifikace zákoníku práce počítá s rozšířením možností zaměstnavatelů při uplatňování flexibilních forem zaměstnání, které by zaměstnaným ženám i mužům napomáhaly k snadnějšímu sladování jejich pracovních a rodinných povinností. Tyto formy nejsou v ČR příliš využívány a ze strany zaměstnavatelů nejsou ani ve velkém rozsahu nabízeny. ČR v roce 2001 přistoupila k **programu Evropské unie EQUAL**, který má za cíl podporovat rovný přístup k zaměstnání a odstraňovat diskriminaci na trhu práce. Jedním z mnoha prostředků pro naplnění cílů tohoto programu je i využívání forem zaměstnání umožňující pružný rozsah pracovního úvazku, pracovní doby a dalších aspektů práce. V současné době například Český svaz žen ve spolupráci s více než 20 organizacemi dokončuje práce na návrhu projektu, který je zaměřen na podmínky sladování profesního a rodinného života.

Pokud jde o obecně o vyrovnávání sociálního postavení žen a mužů pečujících o děti a potřebné členy rodiny, je v této souvislosti nezbytné zmínit jeho zohledňování v nově připravovaném **zákoně o zaměstnanosti**, jehož návrh má být

vládě předložen do konce roku 2002, v budoucí **koncepti důchodové reformy**, v další novele **zákona o státní sociální podpoře** či v dalších příslušných právních předpisech.

Na **zasedání Evropské rady v Barceloně** (15. – 16. 3. 2002) byly přijaty závěry předsednictví, kde v rámci prioritních aktivit v oblasti politiky zaměstnanosti bylo mimo jiné členským státům Evropské unie doporučeno odstranit demotivační překážky pro pracovní účast žen a usilovat, aby v souladu s národním způsobem poskytování byla do roku 2010 poskytována péče nejméně 90% dětí mezi 3 lety a věkem povinné školní docházky a přinejmenším 33% dětí mladších 3 let.

V ČR je systémem sítě státních a veřejných zařízení péče o malé děti, děti předškolního věku a děti v mimoškolní péči v zásadě poptávka po tomto druhu služeb uspokojována dostatečně. Tradiční formou pomoci převážně zaměstnaným ženám v péči o děti je síť **jeslí, dětských stacionářů a mateřských škol**, která jsou vedena jako zvláštní dětská zařízení. Zřizovatelem těchto zařízení jsou nejčastěji okresní či městské úřady, od 1.7. 2002 budou zřizovatelem kraje. Specifická situace se vyvíjí v zajišťování služeb péče o děti nejútlejšího věku, která je zatím poskytována zařízeními typu jeslí. Jesle dosud spadají do soustavy zdravotnických zařízení. V soustavě zdravotnických zařízení jsou kojenecké ústavy, dětské domovy pro děti do 3 let, jesle a stacionáře vedeny jako zvláštní dětská zařízení. Náklady na tuto péči jsou hrazeny z prostředků zřizovatele, tj. převážně z rozpočtů městských nebo obecních úřadů. Nově připravovaný zákon o zdravotní péči však počítá s vyřazením jeslí ze soustavy zdravotnických zařízení, neboť v nich není poskytována konkrétní zdravotní péče. Od 1.3. 2000 vznikla k zaopatření dětí do 3 let věku nově vázaná živnost „Péče o dítě do 3 let věku v denním režimu“.

Mateřské školy patří mezi školská zařízení, která tvoří podpůrný systém škol plnících funkci předškolního vzdělávání. V posledních letech poklesl počet všech uvedených typů zařízení pro předškolní děti s výjimkou dětských stacionářů. Pokles počtu těchto zařízení je způsoben relativně nižší poptávkou, způsobenou mj. zvýhodněnou delší mateřskou dovolenou a snižující se porodností. Pro nízkopříjmové rodiny se stává problémem růst poplatků za péči v zařízeních pro předškolní děti, obecně se snižuje jejich finanční i dopravní dostupnost. Na uvedené změny doplácí zejména ženy v menších obcích. Pro děti ve školním věku existuje **systém školských zařízení**.

Péče o **další potřebné členy rodin** zaměstnaných občanů je zabezpečována službami sociální péče, poskytovanými hlavně prostřednictvím státních ústavů a ústavů provozovaných okresními (magistrátními) a obecními úřady. Moderní evropské trendy v oblasti sociálních služeb však podporují postupnou deinstitucionalizaci těchto služeb a jejich poskytování v přirozeném, zejména rodinném prostředí.

Stát, obce a též nestátní neziskové organizace zřizují **azylová zařízení určená pro osamělé matky s malými dětmi**, která poskytují matkám a výjimečně osamělým těhotným ženám ubytování, výchovnou a poradenskou péči a další sociální služby. V roce 2000 fungovalo v ČR 52 domovů pro matky s dětmi s kapacitou 644 míst (Statistická ročenka z oblasti práce a sociálních věcí za rok 2000, MPSV, tabulka č. 8. 14). Ve srovnání s údaji za předchozí roky lze konstatovat,

že počet těchto zařízení se neustále zvyšuje. Nicméně počet těchto zařízení není stále vzhledem k poptávce dostačující. Většina stávajících zařízení je zřizována občanskými sdruženími a církevními organizacemi, jež jsou nuceny vyvíjet značnou aktivitu k získání finančních prostředků. Tato nestátní zařízení se tak nacházejí v trvalém stavu ekonomické nejistoty, neboť zřizovatel není zpravidla schopen zařízení financovat výhradně z vlastních prostředků.

Ministerstvo práce a sociálních věcí poskytlo v roce 2001 dotaci v celkové výši 394 183 408 Kč:

- 37 azylovým domům pro občany pečující o děti v obtížných situacích (27 v roce 2000),
- 6 zařízení pro týrané a osamělé ženy (1 v roce 2000),
- 332 zabezpečení péče o potřebné členy rodiny – stacionáře (207 v roce 2000).

Stejně jako v předcházejících letech podporuje MMR **výstavbu a rekonstrukci domů s pečovatelskou službou**, a to formou investičních dotací na výstavbu nájemních malometrážních bytů, které jsou určeny pro seniory a další osoby se sníženou soběstačností, které již nejsou schopny zabezpečit své běžné životní potřeby. Uvedený program je od roku 2000 financován nejen z rozpočtových zdrojů MMR, ale také z prostředků Státního fondu rozvoje bydlení. Určité problémy spojené s provozem domů s pečovatelskou službou se odvíjejí především od nedokončené reformy sociálních služeb.

Cílem nového **Programu výstavby podporovaných bytů** je rozšíření nabídky obecních nájemních bytů pro osoby, které jsou znevýhodněny v přístupu k bydlení nejen příjmově, ale také z dalších důvodů, z nichž vyplývají jejich zvláštní potřeba v oblasti bydlení. Těmito důvody mohou být nejen zdravotní stav, či věk a z něj plynoucí zdravotní a sociální důsledky, ale také nepříznivé životní okolnosti znemožňující daným osobám zajistit si adekvátní bydlení. Do cílové skupiny těchto osob patří i osoby s nezaopatřenými dětmi a v tíživé sociální situaci a oběti domácího násilí. Podle vyjádření MMR však nejsou v rozpočtu na rok 2002 **na uvedený program poskytnuty žádné finanční prostředky**. V případě získání příslušných prostředků je možno program neprodleně vyhlásit a zahájit jeho realizaci.

Návrhy opatření k části 4. Vyrovnavání sociálního postavení žen a mužů pečujících o děti a potřebné členy rodiny:

Na základě výše uvedeného se navrhuje:

1. V opatření pod bodem 4.1. nahradit termín plnění „průběžně“ termínem plnění „31.12. 2002“.

Prosazovat, aby byl nezbytný výkon osobní péče o děti a potřebné členy rodiny zohledňován při stanovení podmínek a výše nároků na sociální dávky, sociální pojištění, dávky v nezaměstnanosti apod.; současně dbát, aby toto zohlednění důsledně směřovalo vůči pečujícím občanům, bez ohledu na jejich pohlaví.

Odpovídá: ministr práce a sociálních věcí

Termín: **31.12. 2002**

2. V opatření pod bodem 4.2. nahradit termín plnění „průběžně“ termínem plnění „31.12. 2002“.

Budoucí právní úpravou pracovních vztahů umožnit vytváření variabilních pracovních režimů, které by zaměstnancům pečujícím o děti a rodinu usnadnily sladit výkon zaměstnání s výkonem rodinných povinností.

Odpovídá: ministr práce a sociálních věcí
Termín: **31.12. 2002**

3. Opatření pod bodem 4.4. nahradit opatřením následujícího znění :

Podpořit rozvoj možností azylových pobytů pro občany pečující o děti v obtížných životních situacích.

Odpovídá: ministr práce a sociálních věcí
Termín: **31. 12. 2002**

4. Opatření pod bodem 4.5. nahradit opatřením následujícího znění :

Podpořit zřizování bytů obcemi pro osoby se zvláštními potřebami, a to včetně ohrožených osob, zejména osob s nezaopatřenými dětmi v tíživé sociální situaci a oběti domácího násilí.

Odpovídají: ministr pro místní rozvoj, **ministr financí**
Termín: **31. 12. 2002**

4. Doplnit nové opatření označené jako bod 4.6. následujícího znění:

Do systému metodického řízení sociálních pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí zařadit problematiku rovných příležitostí obou rodičů v péči o děti s cílem vyrovnat nerovné postavení mužů ve vztahu k dětem.

Odpovídá: ministr práce a sociálních věcí
Termín: **31. 12. 2002**

Zbývající opatření části 4. se navrhuje ponechat v platnosti.

5. Zohledňování žen z hlediska jejich reprodukční funkce a fyziologických odlišností

Významnou a trvalou pozornost si zasluhuje zdravotní stav žen, a to obzvláště s ohledem na jejich reprodukční zdraví. Součástí ochrany biologické funkce ženy je

též její zohlednění při vytváření vhodných pracovních podmínek žen a bezpečnosti a ochrany zdraví při práci. Trvalá pozornost je věnována ochraně zdraví žen, včetně těhotných, a to zejména při práci. Formálně-právní rámec zdravotní péče o ženy, a to včetně těhotných žen je na vysoké úrovni. Zájem státu se v současném období soustřeďuje na vytváření podmínek pro realizaci ochrany zdraví při práci. MZ ve spolupráci s MPSV připravuje návrh věcného záměru zákona o službách ochrany zdraví při práci v souladu s úmluvami MOP č. 155 a č. 161, kam patří jak zdravotnické služby, tak služby bezpečnosti práce.

Opatření, kterým by se měla v pracovních vztazích nadále prosazovat **zvýšená ochrana žen**, hlavně těhotných a matek nejmenších dětí, předpokládá v kontextu evropského práva **důslednou revizi**. Právo ES sice od členských států vyžaduje zvýšenou ochranu žen, ale v odlišném osobním rozsahu konečných adresátů této ochrany a v úrovni této ochrany. Úroveň ochrany přesahující požadavky směrnice⁶ sice komunitární právo připouští, ovšem pouze pokud nepůsobí kontraproduktivně a ve svém důsledku nevyřazuje ženy nedůvodně z účasti na profesních nebo vzdělávacích aktivitách. Zvláštní ochrana má v zásadě směřovat vůči ženám ve specifických obdobích jejich života – v těhotenství, krátce po porodu a při kojení - nikoli však jako záminka pro diskriminační jednání ze strany zaměstnavatele. Dosud platná vyhláška č. 261/1997 Sb., obsahuje zákazy některých prací všem ženám, což může být za jistých okolností považováno v rozporu s principem rovného zacházení pro ženy a muže. Poslední harmonizační novela zákoníku práce výše uvedené trendy respektovala a kromě zákazu práce pod zemí všem ženám s výjimkami stanovenými v zákoně, stanoví nebo zmocňuje ke stanovení prací zakázaných pouze **ženám těhotným, krátce po porodu a kojícím**. Zrušení zákazu některých prací umožní ženám vykonávat – pokud si to přejí - i ta povolání, která nejsou obecně pro ženy považována za typická. Nicméně s ohledem na mateřské poslání ženy jsou nezbytná určitá omezení. MZ proto připravilo novelu této vyhlášky, v níž jsou zákazy omezeny jen na ženy těhotné, ženy do konce devátého měsíce po porodu a kojící ženy. Novela vyhlášky je v současné době připravena pro vnější připomínkové řízení. Zákazy práce pro všechny ženy bude nadále upravovat jen zákoník práce.

Ministerstvo zdravotnictví dále pokračuje v **Národním programu zdraví**, jehož cílem je dosáhnout pozitivních změn v chování lidí a jejich životních podmínkách, v rozvíjení zdravého životního stylu. Tématické okruhy v rámci tohoto programu odpovídají základním otázkám zaměřených na řešení základních zdravotních programů ve společnosti, tedy i respektování odlišností potřeb mužů a žen, ale i prosazování jejich rovnosti. V roce 2001 bylo v rámci Programu schváleno a k realizaci doporučeno 142 projektů podpory zdraví z 244 předložených.

Cílem projektu Zdravotnická prevence kriminality je systematický přístup k řešení zdravotnických aspektů prevence kriminality. Prioritně řešenými problematickými skupinami osob budou zneužívané osoby (děti, ženy, senioři), pachatelé trestné činnosti s duševní nemocí, oběti trestných činů, duševně nemocní v kritických situacích a riziková mládež. Tento víceletý projekt byl měl doplnit

⁶ Směrnice Rady 92/85/EHS o provádění opatření ke zlepšení bezpečí a ochranu zdraví při práci těhotných žen, žen po porodu a kojících

vzdělání zdravotnických pracovníků v oblasti primární, sekundární a terciární prevence.

Porod je významnou událostí v životě ženy a celé její rodiny, na kterou je nezbytné nahlížet nikoli pouze jako na fyziologickou, ale zároveň i sociální záležitost. Je chápán jako významný mezník v životním i rodinném cyklu. V pohledu na vedení porodu lze velmi zjednodušeně nalézt dvě odlišné základní koncepce – lékařsky vedený a přirozený porod. **Lékařsky vedený porod**, který se na území ČR začal užívat po 1. světové válce, spočívá v urychlení porodu a tlumení bolestí medikamenty a invazními technikami. Tento způsob vedení porodu má zajistit bezpečnost rodičky a plodu, díky preventivním činnostem lékaře za účelem eliminace možných komplikací, i jejich psychosomatický komfort plynoucí z minimalizace bolesti. Přesun rodiček do porodnic znamenal prudké snížení mateřské i perinatální (novorozenecké) úmrtnosti.

Vedení “přirozeného” porodu je naproti tomu založeno na důvěře v instinktivní a intuitivní chování ženy během porodu, které nesmí být narušováno, tedy ani aktivními zásahy zdravotníků. Aktivita lékařů je soustředěna na psychickou podpory rodičky a občasné neinvazní kontroly postupu porodu pro případ zásahu v případě jeho komplikací. Proměny porodnické praxe v ČR se projevují sklonem k individualizaci péče, a to nejenom z důvodu konkurenčního tlaku mezi zdravotnickými zařízeními, ale také zvýšenou pozorností žen k vlastnímu zdraví a zdraví nenarozeného dítěte, tj. větší odpovědností za sebe i dítě. Z hlediska vytváření rovných příležitostí žen s ohledem na jejich reprodukční funkci by měla být posílena aktivní účast rodiček na rozhodování o způsobu, místě a poskytovateli zdravotní péče v průběhu jejího těhotenství, porodu a v poporodním období. I když v tomto směru již dochází k určitým změnám, jejich tempo a rozsah jsou nedostatečné.

Návrhy opatření k části 5. Zohledňování žen z hlediska jejich reprodukční funkce a fyziologických odlišností:

Na základě výše uvedeného se navrhuje :

1. Opatření pod bodem 5.1. nahradit opatřením následujícího znění :

Příspěvat k informovanosti žen o různých možnostech poskytování zdravotní péče v průběhu těhotenství, při porodu a v poporodním období, o jejich výhodách a nevýhodách, a aktivně podporovat možnost těchto žen rozhodovat se o způsobu, místě a poskytovateli zdravotní péče.

**Odpovídá: ministr zdravotnictví
Termín: 31.12. 2002**

2. Opatření pod bodem 5.2. nahradit opatřením následujícího znění :

V návaznosti na státní rozpočet rozvíjet Národní program zdraví a **podpořit** projekty podpory zdraví zaměřené na zlepšení reprodukčního zdraví žen a prevenci kardiovaskulárních a nádorových onemocnění.

6. Potlačování násilí na ženách

Na základě opatření 6.1., které ukládalo MV, MPSV, MŠMT a zmocněnci vlády ČR pro lidská práva uskutečnit veřejnou informační kampaň o nepřijatelnosti domácího násilí a dalších forem násilí páchaného na ženách, uskutečnilo MV, MPSV, MŠMT a zmocněnec vlády ČR pro lidská práva **veřejnou informační kampaň o nepřijatelnosti domácího násilí a dalších forem násilí páchaného na ženách**, jejímž cílem bylo oslovit veřejnost, otevřeně pojmenovat problém a přispět k zásadní změně veřejného mínění. Tato kampaň bude pokračovat i v roce 2002. Pokračují jednání a spolupráce s nevládními organizacemi, které se danou problematikou zabývají, a jejichž činnost je více než přínosná (ProFem, Rosa, La Strada, Bílý kruh bezpečí a další). Vláda je i v tomto roce limitována omezenými finančními prostředky, které může na realizaci kampaně uvolnit, což může negativně ovlivnit jak její průběh, tak zejména její výsledky. Velmi důležitá je provázanost a vzájemná informovanost o aktivitách, které jak nositelé kampaně, tak nevládní organizace na tomto poli podnikají.

Do působnosti MV patří mj. prevence sociálně patologických jevů ve společnosti, proto se pracovníci MV podíleli společně s nevládními organizacemi na přípravě informačních, osvětových i odborných materiálů, z nichž většina byla umístěna na internetové stránce MV, věnované problematice domácího násilí (www.mvcr.cz). Internetová stránka je zaměřena nejen na konkrétní rady postiženým a osobám, které by chtěly a mohly jakkoli pomoci, ale poskytuje také informace o sociálních, psychologických a legislativních aspektech tohoto problému, které mohou být užitečné odborné části veřejnosti (lékařům, sociálním pracovníkům i policistům), protože jejich prostřednictvím se problém dostává ze soukromí na veřejnost.

Odbor prevence kriminality MV společně s časopisem „Policista“ připravil informační bulletin „Za zavřenými dveřmi“, který je určen nejširší veřejnosti. Je věnován překonávání obecně rozšířených mýtů o příčinách domácího násilí, přináší poznatky odborníků jak neziskových organizací, tak i stanoviska k jednotlivým případům od psychologů, psychiatrů, pracovníků předmanželských a manželských poraden, vyšetřovatelů a dalších specialistů včetně Police ČR. Prostřednictvím časopisů „Informační servis MV“ a „Tiskový servis“ se podařilo oslovit nejrůznější média a upoutat dlouhodobě jejich zájem k danému jevu. Periodika věnovala domácímu násilí velkou pozornost – 276 článků v celostátních a regionálních novinách, 63 zpráv tiskové agentury ČTK v roce 2001.

Zmocněnec vlády ČR pro lidská práva pokládá uskutečnění kampaně o nepřijatelnosti násilí páchaného na ženách za důležité, ale upozorňuje na skutečnost, že mu z rozpočtu na rok 2002 i přes formálně vznesený požadavek nebyly přiděleny finanční prostředky pro její pokračování.

V roce 2001 bylo v rámci programu zavádění sexuální výchovy a prevence komerčního sexuálního zneužívání proškoleny 4 500 učitelů základních a speciálních škol. Součástí tohoto programu byla i problematika domácího násilí. K uvedené

problematice byla vydána metodická příručka, která může být na základě osvědčení Výzkumného ústavu pedagogického použita jako učebnice; zároveň byla vydána videokazeta a brožura k prevenci komerčního sexuálního zneužívání. Zaměření na tuto problematiku obsahuje i příručka Vybrané právní otázky učitelského povolání.

Občanské sdružení ROSA od roku 1998 provozuje **krizovou telefonickou SOS linku ROSA**, která je určena především pro ženy – oběti domácího násilí. Od doby jejího vzniku se na ní obrátilo přes 2 300 žen z celé České republiky. Volajícím je prostřednictvím této linky poskytována krizová intervence, bezpečnostní plán, rady, informace a možnost individuálních konzultací v Informačním a poradenském centru ROSY, včetně možnosti utajeného azylového bydlení.

Na podzim roku 2001 (26. listopad 2001) uspořádaly občanské sdružení ROSA a obecně prospěšná společnost proFEM ve spolupráci s nadací Friedricha Eberta (SRN) **mezinárodní konferenci o nových metodách řešení problematiky domácího násilí** s názvem **Staré problémy – nová řešení**. Záštitu nad konferencí převzal 1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí. Zúčastnilo se jí 110 představitelů státní správy, městských a místních úřadů, rodinných poraden a představitelů neziskového sektoru z celé České republiky. Ze zahraničí se této konferenci zúčastnili a s odbornými přednáškami vystoupili představitelé státní správy Rakouska a Spolkové republiky Německo. Na konferenci byl představen **Intervenční projekt** systému prevence a potlačování násilí na ženách, který vznikl na základě spolupráce s městem Berlín. Součástí konference byla i veřejná diskuse s poslanci Poslanecké Sněmovny jednotlivých politických stran.

Neziskové organizace proFEM, ROSA, Gender studies a Elektra se společně podílely i v roce 2001 na uspořádání a průběhu akce s názvem **16 akčních dnů proti domácímu násilí**, která měla podobu přednášek, besed, literárních večerů a diskusních klubů na téma násilí ve společnosti. Akce založená na přímém kontaktu a oslovení veřejnosti se setkala s **mimořádně silným zájmem**.

Občanské sdružení Bílý kruh bezpečí v průběhu roku 2001 realizovalo **celostátní informační a osvětovou kampaň** zaměřenou na problematiku **domácího násilí** za finančního přispění společnosti Philip Morris ČR a čtyř mediálních partnerů (TV Prima, Právo, Mona a Asociace venkovní reklamy). Kampaň byla zahájena v květnu roku 2001 tiskovou konferencí Bílého kruhu bezpečí k výsledkům reprezentativního výzkumu o domácím násilí v České republice provedeným agenturou STEM. Kampaň měla podobu celostátní tiskové konference, regionální tiskové konference, spotů v televizi a kinech, venkovní reklamy a článků v tištěných médiích. Svým rozsahem se jednalo o unikátní mediální kampaň v hodnotě 24 milionů korun. Cílem kampaně bylo zvýšit povědomí o domácím násilí, vyvracet mýtus o domácím násilí jako soukromé záležitosti, informovat o výsledcích reprezentativního výzkumu a informovat o pomoci obětem domácího násilí prostřednictvím nové telefonní linky DONA. Kampaň probíhala do konce roku 2001.

Jejím druhým vrcholem bylo spuštění **non-stop celostátní krizové linky DONA** – Linky pomoci obětem domácího násilí 11. 9. 2001. Její spuštění představuje další podstatný krok při vytváření systému adekvátní reakce na závažný celospolečenský jev, jakým domácí násilí je. Hlavní těžiště práce linky spočívá v poskytování pomoci obětem domácího násilí. Skládá se z okamžité odborné,

psychologické, právní, organizační a morální podpory, umožnění zorientovat se v systému sítě státních i nestátních zařízení. V situaci akutní tísně zprostředkuje rychlou pomoc. DONA nabízí informace i pomáhajícím odborníkům, kteří se v rámci výkonu své profese dostávají do přímého kontaktu s oběťmi domácího násilí, dále nabízí pomoc svědkům domácího násilí, příbuzným a známým obětí. Linka spolupracuje s rozsáhlou sítí státních a nestátních zařízení, opírá se při pomoci obětem domácího násilí o poradny Bílého kruhu bezpečí v ČR. Za první dva měsíce provozu linky bylo evidováno více než tisíc hovorů, což svědčí o četném výskytu případů domácího násilí a potřebě zřízení této linky.

Opatření 6.2. ukládalo ministrovi vnitra, ministrovi práce a sociálních věcí a ministrovi zdravotnictví vytvořit do dubna 2002 pracovní skupinu za účelem řešení způsobů zavedení a působení interdisciplinárních týmů spojujících zdravotní, sociální, právní a policejní pomoc při odhalování a stíhání případů násilí na ženách. Meziresortní pracovní skupina byla v dubnu 2002 pod vedením Ministerstva vnitra vytvořena a zahájila svou činnost. Členy skupiny jsou zástupci ministerstva vnitra, policejního prezidia, ministerstva práce a sociálních věcí, ministerstva zdravotnictví a nevládního sektoru.

La Strada o.p.s. upozorňuje na problém v oblasti **obchodu se ženami**, kdy Česká republika je zemí původu, tranzitní ale i cílovou. Oběťmi obchodování jsou v České republice nejen české občanky, ale ve stále větší míře i cizinky. V současné době nemají tyto ženy žádný zákonný nárok na sociální asistenci a ochranu. Sociální podpora je poskytována neziskovými organizacemi, které ji financují převážně z vlastních zdrojů. Velmi důležité je proto rozšiřování sítě azylových domů pro ženy-oběti násilí a domů s utajenou adresou a podpora fungování již existujících zařízení.

Bílý kruh bezpečí již více než deset let poskytuje pomoc obětem trestných činů. V 6 městech ČR provozuje **poradny pro oběti trestných činů s bezplatnou kombinovanou právní a psychologickou pomocí** kvalifikovaných odborníků. Ze všech klientů, kteří v roce 2001 osobně kontaktovali některou z poraden Bílého kruhu bezpečí, se 38% klientů obracelo na poradnu v souvislosti s domácím násilím.

V roce 2002 bude Bílý kruh bezpečí za finanční podpory společnosti Kraft Foods ČR a ve spolupráci se Sdružením azylových domů ČR realizovat nový projekt KORMIDLO, zaměřený na **výcvik pracovníků azylových domů v ČR pro práci s oběťmi domácího násilí**. Za současného stavu neexistence odpovídající reakce na domácí násilí v ČR se ukazuje jako velmi efektivní investovat do dalšího vzdělávání těchto profesionálů, kteří jsou v přímém kontaktu s oběťmi domácího násilí.

Na základě opatření 6.3 (podpora azylových domů) bylo v roce 2001 uvolněno 500 000 Kč z rozpočtu MPSV na nový azylový dům pro matky s dětmi, dále byly podporovány formou dotací azylové domy pro občanky pečující o děti v obtížných situacích - 30 732 860 Kč a zařízení pro týrané a osamělé ženy – 2 276 800 Kč.

V rámci plnění opatření 6.4 (novelizace trestního zákona – domácí násilí) byl schválen usnesením vlády č. 319 z 9. dubna 2001 **věcný záměr nového trestního zákona**. V rámci přípravy paragrafovaného znění bude provedena revize všech stávajících skutkových podstat, včetně ustanovení § 215 trestního zákona, v úvahu

bude vzat i jev domácího násilí a potřeba chránit jeho oběti. S účinností od 1. ledna 2002 bylo **novelizací trestního řádu** v § 163a dosaženo částečného zlepšení postavení oběti domácího násilí, kdy již orgány činné v trestním řízení nemusí vyžadovat souhlas oběti s trestním stíháním pachatele – osoby blízké, jestliže z okolností je zřejmé, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět v tísní vyvolané výhružkami, nátlakem, závislostí nebo podřízeností. Tím se omezuje možnost a motivace pachatele vyvíjet na oběť nátlak, aby nedala souhlas k jeho trestnímu stíhání, protože trestní stíhání pachatele je možné nezávisle na souhlasu oběti.

Návrhy opatření k části 6. Potlačování násilí na ženách:

Na základě výše uvedeného se navrhuje:

1. S ohledem na vypuštění opatření pod bodem 6.2. (úkol byl splněn) zbývající opatření přečíslovat.
2. V opatření pod bodem 6.3. (původně 6.4.) - s ohledem na termín pro předložení návrhu trestního zákona vládě podle Plánu legislativních prací vlády - nahradit termín plnění „duben 2002“ termínem plnění „31.12. 2002“.

6.3. Zvážit novelizaci ustanovení § 215 trestního zákona (týrání svěřené osoby) tak, aby trestně postihovalo i týrání jiných než jenom svěřených osob a dále zvážit možnost přijetí dalších legislativních a jiných opatření směřujících k potlačování domácího násilí a lepší ochraně jeho obětí.

Odpovídají: ministr spravedlnosti,
ministr vnitra, zmocněnec vlády ČR
pro lidská práva
Termín: **31.12. 2002**

Zbývající opatření části 6. se navrhuje ponechat v platnosti.

7. Sledování a vyhodnocování účinnosti uplatňování principu rovného postavení mužů a žen

Na základě vyjádření většiny resortů je **pravidelné a celoroční sledování a vyhodnocování účinnosti jednotlivých opatření** týkajících se uplatňování principu rovného postavení mužů a žen zajištěno. Z velké části probíhá formou analýz předávaných vedení, příslušným odborům, dále metodickou či kontrolní činností. V rámci ministerstva obrany koordinuje oblast uplatňování principu rovnosti mužů a žen personální sekce MO. Od roku 1998 v resortu aktivně působí, jako pomocný a poradní orgán v této oblasti, pracovní skupina k řešení problematiky rovnosti mužů a žen, která je složena jak z pracovníků MO, tak z pracovníků Armády ČR. Skupina se pravidelně čtvrtletně schází a vyhodnocuje situaci v této oblasti.

Průběžně se výzkumem rodiny a postavení žen ve společnosti zabývá **Výzkumný ústav práce a sociálních věcí**. V roce 2000 mu zřizovatel - Ministerstvo

práce a sociálních věcí - zadalo zpracovat na základě šetření analýzu rozdílů ve výši pracovních příjmů mužů a žen a navrhnout modelový postup zjišťování podílu diskriminace na těchto rozdílech. Podle plánu výzkumných úkolů byly práce na realizaci projektu zahájeny v červenci 2001 a závěrečná zpráva bude zpracována koncem I. pololetí roku 2002.

V Sociologickém ústavu Akademie věd České republiky dlouhodobě působí vědecký **tým zaměřený na výzkum genderové problematiky**. Výzkum finančně podporuje Grantová agentura České republiky (z prostředků státního rozpočtu na vědu a výzkum). Výsledky výzkumů jejich zpracovatelé předávají ústředním orgánům státní správy a ty je využívají v rámci svých kompetencí. MŠMT poskytlo prostřednictvím programu EUPRO za spolupráce Sociologického ústavu ČSAV, oddělení genderových studií, finanční podporu na projekt, jehož cílem bylo zřízení národního kontaktního centra pro ženy a vědu, které bude plnit úlohu informační, koordinační a servisní organizace pro zapojení žen ve vědě a výzkumu do evropských sítí. **"Národní kontaktní centrum - Ženy a věda"** bylo založeno a slavnostně otevřeno v lednu 2002 (www.zenyaveda.cz).

Opatřením 7.3. měla předsedkyně ČSÚ zabezpečit **periodické vydávání publikace** obsahující genderově utříděné statistické údaje, které informují o účasti mužů a žen na rozhodujících společenských aktivitách. První periodické vydání publikace „Ženy a muži v číslech“ vyšlo koncem roku 2000 za spoluúčasti Ministerstva práce a sociálních věcí. V roce 2001 byla Českým statistickým úřadem vydána statistická publikace „Zaostřeno na ženy“ a ČSÚ bude pokračovat v každoročním vydávání publikací tohoto druhu.

Finanční prostředky v rámci resortní **grantové politiky** (opatření 7.4.) v roce 2001 poskytlo několik ministerstev. MPO podporuje zejména aktivity, které souvisejí s rozvojem podnikatelské činnosti žen. **Institut pro kriminologii a sociální prevenci MV** uskutečnil v roce 2001 výzkum na téma „**Specifické aspekty zneužívání drog u žen a dívek**“ a další projekty. Ministerstvo vnitra v souvislosti s potřebou věnovat analýze a řešení otázek souvisejících s rovností příležitostí mužů a žen zvýšenou pozornost, reagovalo v květnu 2001 na nabídku Centra pro zahraniční pomoc na využití finanční rezervy Národního programu PHARE 2001 na projekty typu „**twinning light**“, předložením projektu „Provádění politiky rovných příležitostí pro muže ženy v resortu ministerstva vnitra a Policie České republiky“. Poté, co MV obdrželo zamítavé stanovisko, požádalo o opakované zvážení možnosti realizace projektu V současné době očekává ministerstvo vyjádření Centra pro zahraniční pomoc MF ČR.

MPSV v rámci své grantové politiky na výzkum a vývoj zadalo v roce 2001 sociologický výzkum na zjištění postojů občanů České republiky v oblasti genderových vztahů. **Výzkum veřejného mínění** byl proveden agenturou Taylor Nelson Sofres Factum koncem března 2002 a očekávané výstupy budou k dispozici ve II. čtvrtletí roku 2002.

Empirické výzkumy zaměřené na postavení žen – vojákyň z povolání v Armádě ČR realizuje skupina výzkumů personální sekce ministerstva obrany od roku 1995. Výzkum je kontinuálně zaměřen na problematiku spokojenosti vojákyň s pracovními podmínkami, na míru jejich identifikace s vojenskou profesí, na vnímání

své pozice ve struktuře armády a také na tematiku sexuálního obtěžování. Poznatky z výzkumů jsou poskytovány zejména vrcholovému managementu Armády ČR. V roce 2001 byla pro výbor žen v armádách NATO (Brusel) zpracována Národní zpráva ČR k tématu žen v ozbrojených silách. Aktuálně je výzkum rozšířen o oblast přijímání žen do Armády ČR. V příštím roce je ve spolupráci s ženevským centrem pro demokratickou kontrolu ozbrojených sil (DCAF) navrhována realizace grantové empirické studie zaměřené na budoucnost žen v ozbrojených silách.

Návrhy opatření k části 7. Sledování a vyhodnocování účinnosti uplatňování principu rovného postavení mužů a žen

Na základě výše uvedeného se navrhuje:

1. Opatření pod bodem 7.3. nahradit opatřením následujícího znění :

Pravidelně ročně vydávat publikaci **s maximálním využitím všech dostupných statistických i analytických podkladů obsahujících** údaje o účasti žen a mužů na rozhodujících společenských aktivitách a o míře, kterou se podílejí na výsledcích těchto aktivit.

Odpovídá: předsedkyně ČSÚ
Termín: **31.12. 2002**

2. V opatření pod bodem 7.4. nahradit termín plnění „průběžně“ termínem plnění „31.12. 2002“.

V rámci své grantové politiky podpořit výzkum společenských jevů, které vedou k diskriminaci žen, případně k ohrožení jejich důstojnosti, zdraví nebo života.

Odpovídají: členové vlády
Termín: **31.12. 2002**

Zbývající opatření části 7. se navrhují ponechat v platnosti.

Přílohy k souhrnné zprávě

Tabulka č. 1 - Účast žen a mužů ve vedoucích funkcích jednotlivých resortů

Tabulka č. 2a - Podíl průměrné mzdy žen na průměrné mzdě mužů

Tabulka č. 2b – Podíl průměrné mzdy žen na průměrné mzdě mužů podle odvětví

Poznámky k tabulkám 2a a 2b:

1. Příčinu rozdílu mezi pracovními příjmy mužů a žen nelze spatřovat pouze a výlučně v nerovném zacházení s muži a ženami – na rozdílu příjmů se podílejí i další faktory nediskriminační povahy (např. dobrovolné rozhodnutí ženy vykonávat časově méně náročné povolání i za cenu nižšího výdělku).
2. Disproporce v řádku „Podnikatelská sféra“ a „Nepodnikatelská sféra“ v tabulce 2a při porovnání s řádkem „celkem“ v tabulce 2b ve všech sledovaných letech, zejména v sloupci „zlepšení, zhoršení“, mají podle sdělení ČSÚ původ ve velmi rozdílných „vahách“ odvozených z počtu žen a mužů v podnikatelské a nepodnikatelské sféře.

1. ÚČAST ŽEN V ROZHODOVACÍM PROCESU - vedoucí funkce v resortech k 31.12.2001 (pramen:sdělení resortů)

Tabulka č. 1

<i>funkce ⇒</i>	<i>ministr</i>	<i>náměstek ministra</i>		<i>ředitel odboru</i>			<i>vedoucí oddělení</i>			<i>ostatní odborní pracovníci</i>			<i>ředitel resortní instituce</i>			<i>vedoucí detaš. pracoviště</i>		
	M/Ž	M	Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž
ministerstvo ↓	M/Ž	M	Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž	M	Ž	%Ž
dopravy a spojů	M	3	1	15	3	16,7	37	9	19,6	162	151	48,2	–	–	–	–	–	–
financí	M	5	1	32	11	25,6	89	64	41,8	422	761	64,3	–	–	–	–	–	–
kultury	M	2	1	5	6	54,5	9	17	65,4	63	131	67,5	33	6	15,4	–	–	–
pro místní rozvoj	M	7	0	20	8	28,6	30	20	40,0	111	192	63,4	3	1	25,0	–	–	–
obraný: vojáci z povolání	M	1	0	61	0	0	98	1	1,0	369	24	6,1	–	–	–	–	–	–
občanští zaměstnanci ²		2	1	9	0	0	21	5	19,2	214	246	53,5	–	–	–	–	–	–
práce a sociálních věcí	M	5	2	9	12	57,1	32	26	44,8	146	292	66,7	79	12	13,2	–	–	–
průmyslu a obchodu	M	6	1	42 ¹	10	19,2	57	27	32,1	243	315	56,8	350 ³	43	10,9	–	–	–
spravedlnosti	M	2	1	11	2	15,4	13	14	51,9	55	152	73,4	5	0	0	–	–	–
školy, mlád. a tělov.	M	4	1	24	6	20,0	17	11	39,3	93	241	72,2	18	7	28,0	–	–	–
vnitřní	M	4	1	36	9	20,0	134	73	35,3	1006	797	44,2	6	1	14,3	–	–	–
zahraničních věcí: ústředí	M	5	1	30	5	14,3	47	14	22,9	376	337	47,2	5	0	0	94	15	13,8
zahraničí										900	360	28,6						
zdravotnictví	M	4	0	11	10	47,6	11	24	68,6	79	155	66,2	–	–	–	0	1	100
zemědělství	M	7	0	64	12	15,8	53	25	32,1	336	457	57,6	6	0	0	–	–	–
životního prostředí	M	4 ¹	3 ¹	26	10	27,8	37	28	43,1	164	232	58,6	13	1	7,1	–	–	–
Úřad vlády: ministr	M	1	2	21	8	27,6	25	18	41,9	109	193	63,9	–	–	–	–	–	–
místopředseda vlády	M																	
předseda vlády	M																	
Celkem v roce 2001		62	16	416	112	21,2	710	376	34,6	4848	5036	50,9	518	71	2,1	94	16	14,5
Celkem v roce 2000		59	12	375	120	24,2	666	305	31,4	4476	4340	49,2	710	93	11,6	132	28	17,5

1) včetně vrch. ředitelů

2) včetně Generálního štábu

3) zahrnuje státní podniky, podniky v likvidaci, rozpočtové a příspěvkové org.

Tabulka č. 2a - Podíl průměrné mzdy žen na průměrné mzdě mužů

Ministerstvo práce a sociálních věcí
Odbor příjmové politiky

Podíl průměrné mzdy žen na průměrné mzdě mužů (v %)

Data ČSÚ

Typ hospodaření	1996	1997	1998	1999	2000	2000-1996
Podnikatelská sféra	75,6	74,6	73,9	73,6	74,5	-1,1
Nepodnikatelská sféra	71,6	73,7	71,9	74,9	77,3	5,7
v tom vlastnictví						
soukromé	74,6	71,0	71,7	72,1	72,7	-1,9
družstevní	78,9	76,4	74,3	76,6	76,4	-2,5
státní	79,5	78,2	71,3	74,0	73,0	-6,5
komunální	76,1	73,4	77,9	81,9	80,2	4,1
společenských organizací	86,6	81,8	81,7	75,2	94,3	7,7
zahraniční	60,0	61,8	59,7	60,4	63,8	3,8
mezinárodní	72,5	74,2	72,4	71,7	73,3	0,8
smíšené	75,6	77,9	77,5	74,9	79,5	3,9

Zdroj: Výběrová šetření ČSÚ "Mzdy zaměstnanců za rok 1996,1997,1998,1999 a 2000

Zpracovala : Ing.Dostálová

V Praze dne 24.7.2001

Tabulka č. 2b – Podíl průměrné mzdy žen na průměrné mzdě mužů podle odvětví

Ministerstvo práce a sociálních věcí
Odbor příjmové politiky

Podíl průměrné mzdy žen na průměrné mzdě mužů (v %)

Data ČSÚ

Odvětví	1996	1997	1998	1999	2000	2000-1996
Celkem	77,2	75,7	72,0	73,2	73,3	-3,9
Zemědělství a myslivost, lesní h.	86,4	78,7	78,1	77,2	77,8	-8,6
<i>Dobývání nerostných surovin</i>	69,8	71,9	71,6	72,2	72,8	3,0
<i>Zpracovatelský průmysl</i>	68,3	68,1	67,5	67,8	68,2	-0,1
<i>Výroba elektřiny, plynu, vody</i>	78,2	78,7	77,7	80,1	80,9	2,7
Průmysl celkem	68,2	68,5	67,7	68,1	68,7	0,5
Stavebnictví	79,0	80,1	81,3	84,9	88,4	9,4
Obchod, opravy mot. vozidel	65,8	63,0	60,5	60,9	61,5	-4,3
Pohostinství a ubytování	75,8	71,3	70,6	63,4	71,8	-4,0
Doprava, skladování, spoje	83,3	84,9	83,2	86,0	85,4	2,1
Peněžnictví a pojišťovnictví	68,0	66,6	65,6	53,9	53,5	-14,5
Veřejná správa, obrana, soc. zab.	77,3	71,4	76,6	76,5	79,1	1,8
Školství	68,7	78,3	68,5	71,9	69,6	0,9
Zdravotnictví, veter. a soc. činnosti	66,4	66,2	66,4	68,2	70,7	4,3

Zdroj: Výběrová šetření ČSÚ "Mzdy zaměstnanců za rok 1996, 1997, 1998, 1999 a 2000"

Zpracovala: Ing. Dostálová

V Praze dne 24.7.2001

Výsledky připomínkového řízení

Návrh tohoto materiálu byl rozeslán do připomínkového řízení počátkem dubna 2002. Ze čtrnácti resortů, které se k materiálu vyjádřily, jich dvanáct neuplatnilo žádné připomínky, hodnotily materiál kladně nebo uplatnily nepatrné formulační připomínky (Ministerstvo pro životní prostředí, Ministerstvo dopravy, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo financí, Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo pro místní rozvoj, Ministerstvo obrany, Ministerstvo vnitra, Ministerstvo zemědělství, místopředseda vlády a předseda Legislativní rady vlády). Ostatní resorty uplatnily rozsáhlejší formulační připomínky na doplnění textu, kterými blíže popisovaly a doplňovaly svou činnost v dané oblasti, upřesňovaly text úkolů apod. Tyto připomínky byly v naprosté většině akceptovány, s výjimkou doplnění textů, které svou úrovní detailů již příliš překračovaly rámec materiálu předkládaného vládě. Pouze Úřad vlády - zřejmě z neúplné znalosti dané problematiky a mezinárodních závazků České republiky - označil dikci materiálu jako nepříjemně vyznívající ve snaze rozlišit občany podle pohlaví. Celkové hodnocení materiálu od všech připomínkových míst však vyznělo jako velmi kladné ocenění činnosti vlády v dané oblasti.

Zásadní připomínku uplatnil Český statistický úřad a požadoval formulační upřesnění opatření týkajícího se každoročně vydávané statistické publikace o mužích a ženách. Připomínce bylo vyhověno.

Návrh materiálu byl předán k připomínkám rovněž Radě vlády pro rovné příležitosti žen a mužů. Připomínky členek a členů Rady byly projednány na prvním zasedání Rady, které se uskutečnilo 24. dubna 2002. Členky a členové Rady celkově hodnotili materiál velmi pozitivně, nicméně vznesli řadu podnětných připomínek, kterým bylo ve většině případů vyhověno. Tyto připomínky směřovaly zejména k zefektivnění praktického prosazování dané politiky. Zástupce Ministerstva pro místní rozvoj žádal o rozšíření odpovědnosti za plnění úkolu 4.5. (podpora zřizování bytů obcemi pro osoby se zvláštními potřebami) i o Ministerstvo financí, neboť na nový Program výstavby podporovaných bytů, v jehož rámci má být úkol plněn, nebyly v rozpočtu na rok 2002 poskytnuty žádné finanční prostředky. Této připomínce bylo vyhověno.⁷ Zapracována byla též připomínka, aby materiál vyváženěji reagoval na existenci závažných nerovností v neprospěch mužů zejména při svěřování dětí do trvalé péče po rozvodu jednomu z rodičů. Rovněž bylo vyhověno připomínkám členek Rady zastupujících ženské nevládní organizace, aby termín plnění opatření „průběžně“ byl v maximálně možné míře nahrazen konkrétním termínem a tím se umožnilo důraznější sledování plnění úkolů vlády. Požadavkem členek Rady, který se týkal lingvistiky (rovnocenné používání mužského i ženského rodu), se bude Rada zabývat na svém nejbližším zasedání za účasti přizvaných odborníků a odborníků z oboru lingvistiky.

Návrh souhrnné zprávy byl zaslán k informaci a připomínkám sociálním partnerům. K materiálu se vyjádřila ČMKOS a Asociace samostatných odborů, které nemají zásadní připomínky. Konfederace umění a kultury uplatnila řadu podnětných

⁷ při jednání vlády dne 15.5. 2002 byla u úkolu pod bodem 4.5. vypuštěna spoluodpovědnost ministra financí za splnění daného úkolu

návrhů k efektivnějšímu prosazování rovnosti mezi pohlavími, které je možné uplatnit v resortních prioritách a postupech při prosazování rovnosti mužů a žen.

Návrh materiálu byl zaslán k informaci a připomínkám též čtrnácti nevládním neziskovým organizacím, které se zabývají problematikou rovnosti mužů a žen, postavením žen ve společnosti anebo se problematika uváděná ve zprávě týká jejich činnosti. K materiálu se vyjádřily Český helsinský výbor a Občanské sdružení Rosa a nevznesly žádné zásadní připomínky, blíže však rozvedly možný efektivní způsob plnění úkolů. Řadě připomínek formulačního charakteru bylo vyhověno. Zásadní připomínku - týkající se nespokojenosti s nezpracováním jejích návrhů na možná opatření do budoucnosti - uplatnila Asociace pro rovné příležitosti. Připomínkám nemohlo být plně vyhověno, neboť všechny návrhy obdržené od všech připomínkových míst nemohou být předmětem koncepčního materiálu na úrovni národní strategie. Materiál na vládní koncepční úrovni rozhodování stanoví hlavní prioritní úkoly vlády v dané oblasti a v dané etapě společenského vývoje. Všechny praktické náměty nestátních neziskových organizací a sociálních partnerů, které se týkaly např. lingvistiky, volného času mládeže, veřejné správy, sociální reformy, veřejnoprávních sdělovacích prostředků, mediální rady, budou ministrem práce a sociálních věcí předány členům vlády k využití, aby je mohli posoudit v rámci všech organizačních návazností a zpracovat do resortních priorit a postupů při prosazování rovnosti mužů a žen. Některé z těchto otázek byly zařazeny mezi aktuální témata pro nejbližší činnost Rady vlády pro rovné příležitosti žen a mužů, např. lingvistická úprava materiálů vypracovávaných ve státní správě (používat v gramatice nejen mužský, ale i ženský rod, jde li o text týkající se jak mužů tak žen).

V L Á D A Č E S K É R E P U B L I K Y

Příloha
k usnesení vlády
ze dne 15. května 2002 č. 486

**Aktualizovaná opatření „Priorit a postupů vlády
při prosazování rovnosti mužů a žen“
(Změny či doplnění jsou vyznačeny tučně)**

1. Prosazování principu rovnosti mužů a žen jako součást politiky vlády

1.1. V rámci své mediální politiky a s ohledem na průřezový charakter politiky rovných příležitostí mužů a žen zdůrazňovat tento princip a informovat o opatřeních přispívajících k jeho zabezpečování v souvislosti s věcnou působností každého resortu.

Odpovídají: členové vlády
Termín: průběžně

1.2. Aktivně podporovat výběr vhodných kandidátek do funkcí ve vládních orgánech a na vedoucí místa jak v ministerstvech, tak i v jimi řízených správních úřadech a institucích.

Odpovídají: členové vlády
Termín: průběžně

1.3. Při jednání Rady hospodářské a sociální dohody **a v jejích pracovních týmech a skupinách** prosazovat zásadu rovného postavení mužů a žen, zejména v otázkách odměňování a pracovních podmínek.

Odpovídají: zástupci vlády v Radě hospodářské a sociální dohody České republiky
Termín: průběžně

1.4. Zabezpečit, aby jednotlivá ministerstva a správní úřady v rámci svých kompetencí navazovaly spolupráci s nevládními organizacemi zabývajícími se rovnými příležitostmi žen a mužů a pokračovaly ve vyhledávání a v rozšiřování této spolupráce. Součástí této spolupráce může být i vyžadování stanoviska k připravovaným právním předpisům nebo jiným zásadním rozhodnutím.

Odpovídají: členové vlády

Termín: průběžně

1.5. Využívat možností účasti v aktivitách a programech mezinárodních organizací, jejichž cílem či jedním z deklarovaných principů je rovnost mužů a žen.

Odpovídají: členové vlády

Termín: průběžně

1.6. Zahájit či pokračovat ve vzdělávacích aktivitách v oblasti lidských práv se zřetelem na rovnost příležitostí mužů a žen a na metody určené k dosažení genderové rovnosti. Zajistit, aby se uvedeného vzdělávání zúčastnili všichni koncepční pracovníci a pracovníci s rozhodovacími pravomocemi.

Odpovídají: členové vlády

Termín: 30. 6. 2003

1.7. Při přípravě právních předpisů dbát na zařazení institutů k odstraňování případného znevýhodňování v zastoupení mužů a žen v účasti na rozhodujících společenských aktivitách.

Odpovídají : členové vlády

Termín: průběžně

1.8. Podřizovat koncepční, rozhodovací a vyhodnocovací procesy ve všech fázích jejich přípravy a provádění hledisku rovnosti příležitostí mužů a žen.

Odpovídají: členové vlády

Termín: průběžně

1.9. Pokračovat ve veřejné diskusi o problematice rovných příležitostí mužů a žen s cílem seznámit českou veřejnost se státní politikou rovných příležitostí mužů a žen a jejími cíli.

Odpovídají: 1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí, zmocněnec vlády pro lidská práva

Termín: **31.12. 2002**

1.10. Zpracovat resortní priority a postupy při prosazování rovnosti žen a mužů **na rok 2003** v oblastech, které spadají do věcné působnosti jednotlivých resortů, a do konce roku **2002** je předložit 1. místopředsedovi vlády a ministru práce a sociálních věcí jako národnímu koordinátorovi agendy rovných příležitostí mužů a žen.

Odpovídají: členové vlády

Termín: 31.12. 2002

1.11. Vyhodnotit plnění opatření resortních priorit a postupů při prosazování rovnosti žen a mužů za rok 2002 a předložit jej 1. místopředsedovi vlády a ministru práce a sociálních věcí jako národnímu koordinátorovi agendy rovných příležitostí mužů a žen.

**Odpovídají: členové vlády
Termín: 31.1. 2003**

1.12. Doplnit resortní priority a postupy při prosazování rovnosti žen a mužů o rozpracování a konkretizaci základních směrů vládní politiky rovných příležitostí podle aktualizovaných opatření z celostátních Priorit a postupů vlády při prosazování rovnosti mužů a žen.

**Odpovídají: členové vlády
Termín: 30.6. 2002**

1.13. V oblasti věcné působnosti ministerstva za pomoci genderově senzitivních statistik provést analýzu současné situace v rovnosti mužů a žen.

**Odpovídají: členové vlády
Termín: 31.12. 2002**

1.14. Projednat s předsedou Legislativní rady vlády podnět na doplnění Legislativních pravidel vlády a Jednacího řádu vlády s cílem, aby materiály určené pro jednání vlády a materiály spojené s přípravou právních předpisů (např. analýzy právního a skutkového stavu, důvodové zprávy) obsahovaly genderové analýzy a hodnocení dopadů navrhovaného řešení na muže a ženy.

**Odpovídá: 1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí v součinnosti s místopředsedou vlády a předsedou Legislativní rady pro legislativu
Termín: 31. 12. 2002**

2. Právní zabezpečení předpokladů rovnosti mužů a žen a zvyšování úrovně právního vědomí

2.1. Průběžně revidovat platné právní předpisy s ohledem na jejich soulad s principem rovného postavení žen a mužů ve společnosti, resp. s odpovídajícími požadavky práva Evropského společenství. V návaznosti na výsledky této revize rušit, měnit nebo doplňovat ty platné právní předpisy, které jsou s tímto principem

v rozporu. Při přípravě nových předpisů pak důsledně dbát prosazování shora uvedeného principu.

Odpovídají: členové vlády
Termín: průběžně

2.2. Vypracovat a předložit vládě návrh právní úpravy ochrany před diskriminací, který bude implementovat směrnici č. 76/207/EHS, kterou se provádí zásada rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postup v zaměstnání a pracovní podmínky.

Termín: do 31. 12. 2002
Odpovídá: místopředseda vlády a předseda Legislativní rady vlády v součinnosti s 1. místopředsedou vlády a ministrem práce a sociálních věcí, ministry spravedlnosti, vnitra a zmocněncem vlády pro lidská práva

3. Zajištění rovných příležitostí žen a mužů v přístupu k ekonomické aktivitě

3.1. V zájmu zvýšení míry konkurenceschopnosti žen na trhu práce nadále podporovat vytváření nabídky vzdělávacích kvalifikačních a rekvalifikačních programů, usnadňujících nalezení vhodného pracovního uplatnění ženám, včetně pracovního uplatnění výkonem samostatné výdělečné činnosti. Zabezpečit možnosti státní podpory rekvalifikací občanům, zejména ženám, které z důvodu péče o děti nebyly po delší dobu ekonomicky aktivní.

Odpovídají: 1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí, ministr školství, mládeže a tělovýchovy
Termín: průběžně

3.2. Přizpůsobit metodu hodnocení jednotlivých druhů prací praktickému uplatnění tak, aby účinně přispívala k odstranění diskriminace v odměňování a poskytla zejména soudní a kontrolní praxi podklady pro postup proti diskriminaci.

Odpovídá: 1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí
Termín: **30. 6. 2002**

3.3. Kontroly dodržování pracovněprávních předpisů zaměřovat na dodržování ustanovení o zákazu diskriminace z hlediska pohlaví, včetně dodržování principu stejné mzdy za stejnou práci a za práci stejné hodnoty, a na dodržování ustanovení o zvýšené ochraně žen při práci.

Odpovídá: 1. místopředseda vlády a ministr
práce a sociálních věcí
Termín: průběžně

3.4. Podněcovat individuální schopnosti a zájmy, jak dívek a žen tak chlapců a mužů, o přípravu pro povolání v těch oborech, které jsou z hlediska pohlaví považována za netypická.

Odpovídá: ministr školství, mládeže
a tělovýchovy
Termín: průběžně

3.5. Prostřednictvím školních osnov, učebních a dalších materiálů pokračovat v úsilí o vymýcení stereotypního diskriminačního nahlížení na postavení muže a ženy v rodině, v zaměstnání a ve společnosti a dále prosazovat princip rovnosti mužů a žen v rámci aktivit spojených s Národním programem rozvoje vzdělávání v České republice – tzv. "Bílou knihou".

Odpovídá: ministr školství, mládeže a
tělovýchovy
Termín: průběžně

3.6. Podporovat přístup žen k zaměstnáním, kde se využívají informační a komunikační technologie, zejména zvýšením účasti žen na relevantním vzdělávání a výcviku.

Odpovídají: 1. místopředseda vlády a ministr
práce a sociálních věcí, ministr školství,
mládeže a tělovýchovy
Termín: průběžně

3.7. Provést analýzu učebních osnov, učebnic a učebních pomůcek, z hlediska toho, jakým způsobem se podílejí na vytváření a reprodukci genderově založených stereotypů a předsudků, pro všechny stupně škol a druhy vzdělávání, včetně přípravy budoucích pedagogů a pedagogických pracovníků a dalšího vzdělávání pedagogů.

Odpovídá: ministr školství, mládeže a
tělovýchovy
Termín: 31.12. 2002

3.8. Připravit a realizovat vzdělávací programy pro pedagogy a pedagogické pracovníky v oblasti rovných příležitostí mužů a žen s cílem poskytnout jim účinné postupy k provádění genderově senzitivní výuky.

Odpovídá: ministr školství, mládeže a tělovýchovy
Termín: 31.12. 2002

3.9. Zabezpečit, aby poradci pro volbu povolání při úřadech práce byli proškoleni v problematice rovných příležitostí mužů a žen a aby ji uplatňovali při své poradenské činnosti.

Odpovídá: 1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí
Termín: 31.12. 2002

3.10. Zabezpečit pro výchovné poradce na školách uspořádání školení v problematice rovných příležitostí mužů a žen, aby ji mohli uplatňovat při své poradenské činnosti.

Odpovídá: ministr školství, mládeže a tělovýchovy
Termín: 31.12. 2002

4. Vyrovnávání sociálního postavení žen a mužů pečujících o děti a potřebné členy rodiny

4.1. Prosazovat, aby byl nezbytný výkon osobní péče o děti a potřebné členy rodiny zohledňován při stanovení podmínek a výše nároků na sociální dávky, sociální pojištění, dávky v nezaměstnanosti apod.; současně dbát, aby toto zohlednění důsledně směřovalo vůči pečujícím občanům, bez ohledu na jejich pohlaví.

Odpovídá: 1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí
Termín: 31.12. 2002

4.2. Budoucí právní úpravou pracovních vztahů umožnit vytváření variabilních pracovních režimů, které by zaměstnancům, pečujícím o děti a rodinu, usnadnily sladit výkon zaměstnání s výkonem rodinných povinností.

Odpovídá: 1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí
Termín: 31.12. 2002

4.3. V rámci svých zákonných kompetencí podporovat zřizování a provoz zařízení pro péči o děti a potřebné členy rodiny, zejména pak doplňují-li, či nahrazují péči poskytovanou zaměstnanými občany.

Odpovídají : ministr školství, mládeže a tělovýchovy, ministr zdravotnictví, ministr pro místní rozvoj, 1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí
Termín: průběžně

4.4. **Podpořit** rozvoj možností azylových pobytů pro občany pečující o děti v obtížných životních situacích.

Odpovídá: 1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí
Termín: **31. 12. 2002**

4.5. **Podpořit** zřizování bytů obcemi pro osoby se zvláštními potřebami, a to včetně ohrožených osob, zejména osob s nezaopatřenými dětmi v tíživé sociální situaci a oběti domácího násilí.

Odpovídají: ministr pro místní rozvoj
Termín: **31. 12. 2002**

4.6. Do systému metodického řízení sociálních pracovníků orgánů sociálně-právní ochrany dětí zařadit problematiku rovných příležitostí obou rodičů v péči o děti s cílem vyrovnat nerovné postavení mužů ve vztahu k dětem.

Odpovídá: 1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí
Termín: **31. 12. 2002**

5. Zohledňování žen z hlediska jejich reprodukční funkce a fyziologických odlišností

5.1. Přispívat k informovanosti žen o různých možnostech poskytování zdravotní péče v průběhu těhotenství, při porodu a v poporodním období, o jejich výhodách a nevýhodách a aktivně podporovat možnost těchto žen rozhodovat se o způsobu, místě a poskytovateli zdravotní péče.

Odpovídá: ministr zdravotnictví
Termín: **31.12. 2002**

5.2. V návaznosti na státní rozpočet rozvíjet Národní program zdraví a **podpořit** projekty podpory zdraví zaměřené na zlepšení reprodukčního zdraví žen a prevenci kardiovaskulárních a nádorových onemocnění.

Odpovídá: ministr zdravotnictví
Termín: **31. 12. 2002**

6. Potlačování násilí páchaného na ženách

6.1. Uskutečnit veřejnou informační kampaň o nepřijatelnosti domácího násilí a dalších forem násilí páchaného na ženách a umožnit nevládním organizacím účast v pracovní skupině vytvořené k plnění tohoto úkolu.

Odpovídají: ministr vnitra, 1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí, ministr školství, mládeže a tělovýchovy, zmocněnec vlády pro lidská práva
Termín: 31. 12. 2002

6.2. Zaměřit sociální práci na pomoc obětem násilných trestných činů, na rodiny, kde je ohrožen zdravý vývoj a výchova dětí. V rámci této pomoci podpořit rozšiřování sítě azylových domů pro ženy – oběti násilí. Podpořit vznik azylových domů s utajenou adresou a podpořit nevládní organizace žen zabývajících se těmito aktivitami.

Odpovídá: 1. místopředseda vlády a ministr práce a sociálních věcí
Termín: **31.3. 2003**

6.3. Zvážit novelizaci ustanovení § 215 trestního zákona (týrání svěřené osoby) tak, aby trestně postihovalo i týrání jiných než jenom svěřených osob a dále zvážit možnost přijetí dalších legislativních a jiných opatření směřujících k potlačování domácího násilí a lepší ochraně jeho obětí.

Odpovídají: ministr spravedlnosti, ministr vnitra, zmocněnec vlády pro lidská práva
Termín: **31.12. 2002**

7. Sledování a vyhodnocování účinnosti uplatňování principu rovného postavení žen a mužů

7.1. V rámci své působnosti sledovat a vyhodnocovat účinnost opatření k uplatňování principu rovnosti mužů a žen a jejich výsledky na požádání předkládat Ministerstvu práce a sociálních věcí.

Odpovídají: členové vlády
Termín: průběžně

7.2. Vyhodnocovat účinnost opatření k uplatňování principu rovnosti a na požádání je předkládat vládě a nevládním organizacím, zabývajícím se postavením žen a rovností mužů a žen.

Odpovídá: 1. místopředseda vlády a ministr
práce a sociálních věcí
Termín: průběžně

7.3. Pravidelně ročně vydávat publikaci **s maximálním využitím všech dostupných statistických i analytických podkladů obsahujících** údaje o účasti žen a mužů na rozhodujících společenských aktivitách a o míře, kterou se podílejí na výsledcích těchto aktivit.

Odpovídá: předsedkyně ČSÚ
Termín: **31.12. 2002**

7.4. V rámci své grantové politiky podporovat výzkum společenských jevů, které vedou k diskriminaci žen, případně k ohrožení jejich důstojnosti, zdraví nebo života.

Odpovídají: členové vlády
Termín: **31.12. 2002**

* * *